
Дім сад город
2
1993
ISSN 0235—6368

Юридичні консультації

При неповному стажі

Як призначаються пенсії, коли немає повного стажу?

М. В. Попов,
Вінницька область

Діючим пенсійним законодавством змінено порядок пенсійного забезпечення осіб, які не мають достатнього для призначення повної пенсії стажу роботи.

Насамперед слід зазначити, що в таких випадках пенсія за віком призначається незалежно від наявності стажу. Розмір її визначається пропорційно до наявного стажу роботи, але не менше 50% мінімальної пенсії за віком. Обчислюються такі пенсії на загальних підставах, тобто в процентах до заробітку.

Спочатку вираховують повний розмір пенсії — 55% заробітку, потім цей розмір ділять на кількість місяців необхідного повного стажу роботи (для чоловіків — 25×12=300; для жінок — 20×12=240) і одержану суму перемножують на кількість місяців фактичного трудового стажу пенсіонера.

При призначенні пенсій, коли немає повного стажу, не застосовуються пільгові умови за віком і стажем, встановлені діючим законодавством. Однак до таких пенсій за наявності відповідних умов можуть нараховуватись встановлені законодавством надбавки, незважаючи на те, що пенсія призначається при неповному стажі. Аналогічно провадиться і підвищення пенсій відповідним категоріям громадян.

В. О. Олійник,
головний правовий інспектор праці ЦК профспілки працівників АПК України

Щомісячний виробничо-практичний журнал

Засновник — Мліївський НДІ садівництва Лісостепу України ім. Л. П. Симиренка

Зареєстрований Держкомпреси України, серія КП, № 153

Видається з 1989 р.

Який журнал нам потрібен?

Два роки читаю «Дім, сад, город». Сам пенсіонер, освіта вища. Взяв землю під город і невдовзі побачив, як непросто виростити пристойний урожай будь-якої культури. Без поради компетентних людей обійтись просто неможливо. Зараз дрібних землекористувачів щодня більшає, а агрослужба поки що допомоги нам майже не подає. Ось чому вважаю, що селяни повинні самі собі допомагати, а тут у пригоді може стати «ДСГ» та його додатки.

Зараз дуже багато новинок у сільськогосподарському виробництві — використання міндобрив та органіки у великих дозах, мульчування гноєм, тирсою, застосування вермикультур, нові інсектициди, гербіциди тощо. Як розібратися в цьому всьому людині, котра не має спеціальної підготовки? Ось тут, на мою думку, саме «ДСГ» повинен прийти нам на допомогу. На його сторінках маємо знаходити роз'яснення найскладніших питань, що стосуються вирощування садових і городніх культур. Що для цього треба зробити?

Перше. Усі статті повинні бути написані зрозумілою і дохідливою мовою. Іноді друкуються не перевірені поради, суб'єктивні або просто загадки. Було б добре, аби вміщувалися оглядові статті з найважливіших тем і проблем відомих науковців і практиків.

Друге. Деякі препарати, зокрема імпортні, продаються населенню без інструкцій, часто з усним рецептом — ложка на відро води тощо. Внаслідок цього трапляються випадки отруєння людей під час роботи з ними. Отже, доцільно давати в журналі експрес-інформацію про нові препарати і методи їх використання.

Третє. Про користування самим журналом. У багатьох виданнях у грудневому номері подається перелік надрукованих протягом року статей. У «ДСГ» цього немає і часом, щоб знайти потрібну статтю, потрібні години, а не кожен має стільки вільного часу.

Ол. В. Грицунь,
Львівська обл., Буський р-н, с. Красне, вул. Золочівська, 9

Від редакції. Шановні читачі, хотілося б знати й вашу думку з питань, які порушує у своєму листі О. В. Грицунь. Ваші зауваження й побажання допоможуть поглибити й розширити тематику журналу.

Давайте дружити

Ось уже кілька тижнів живу в смутку й кривді від вчинку однієї людини, до речі, мабуть, читача «ДСГ», бо він дав оголошення в журналі — пропонував насіння сортових помідорів. Я написав йому листа, аби він поділився зі мною своїми таємницями — як йому вдається у наших умовах вирощувати високі врожаї помідорів. Я довго чекав відповідь, тоді написав

Читачі радять, запитують, пропонують

ще одного листа, потім ще раз, але так відповіді й не дочекався.

Я не просив насіння, не вимагав чогось непосильного — лише коротко поділитися своїм досвідом вирощування помідорів. Бо й не думав вступати, коли можна так сказати, в боротьбу з цим господарником, аби перевершити його на ринку збуту насіння. Ні, я просто хотів навчитися вирощувати цю культуру тільки для себе й не більше. Та, напевно, товариш злякався конкуренції і мені не відповів.

Цей прикрий вчинок наштовхнув мене ось на яку думку: в кожному селі, селищі, районному містечку є читачі нашого журналу, які мають присадибні ділянки і вже набули певного досвіду у городництві чи садівництві. То чому б нам не об'єднатися у своєрідні товариства чи гуртки — не обов'язково, щоб в них були сотні, нехай буде нас десять чи п'ять, але ми зможемо переймати один в одного досвід, вирішувати разом спільні проблеми, щоб найкраще використовувати ті шість соток землі, які сьогодні мають багато дачників. А серед них чимало таких, котрі на землі працюють нещодавно, і допомога досвідченіших їм дуже потрібна. Ось тут і стануть у пригоді наш з вами журнал «Дім, сад, город» і такі товариські зустрічі й своєрідні, нами ж організовані, наради.

На жаль, ми ще дуже мало виступаємо в нашому журналі з власними матеріалами про свій досвід, хоча багато хто вже має що розповісти. Такі матеріали з часом можуть стати справжньою енциклопедією чи хрестоматією для кожного із нас і тим паче для тих, котрі тільки починають свою господарську діяльність. Тож я, як постійний дописувач «ДСГ», запрошую усіх читачів журналу надсилати до редакції розповіді про свій досвід.

Якщо складуться у нас товариства, то після закінчення робіт у садах і на городах ми могли б збиратися на районні чи обласні збори й там уже вести предметну мову про своє життя, а з часом постала б необхідність зібратися й на всеукраїнську раду.

Ось якими думками я хотів поділитися з вами, дорогі читачі-колеги по сільськогосподарській діяльності. Тож давайте обміркуємо мої пропозиції. Певний, що в кожного є своя думка щодо того, як нам далі жити й працювати на землі.

П. П. Філімончук,
Черкаська обл., м. Умань, вул. Піонтковського, 8, кв. 20

Як я торгую

Замовлення на насіння та садивний матеріал до мене надходять звідусіль: від Закарпаття до Петропавловська на Камчатці і від Архангельська до

Грузії. З далеких країв їх, правда, небагато, але мати справу з різними регіонами надзвичайно цікаво, відкриваються великі можливості для обміну насінням і саджанцями.

Коли до мене надходило щодня 1—2 листи, проблем не було, але моя колекція побільшала і, щоб описати її, навіть під копірку більше 10 листів не міг підготувати. Тоді у друкарні надрукував перший прейскурант, розіслав безкоштовно з проханням повернути назад. Із 2000 примірників залишилось на весну лише 100. А тим часом ціни на все пішли вгору, зокрема й друкарські витрати. Якщо прейскурант раніше коштував 2 крб., то зараз — 10.

Хочу застерегти: не треба зразу замовляти, спочатку слід придбати прейскурант. Мені один чоловік із Сум написав, мовляв, навіщо здався цей ваш прейскурант. Мені потрібна гіантелла! Але ж там описані умови пересилання і вартість рослин, а кожному давати відповідь немає часу. Тому виробилась така система. Одержав лист. Якщо бачу, що людина пише вперше, далі не читаю — відразу вкладаю в конверт повідомлення (теж надруковане в друкарні) про те, як придбати в мене прейскурант, і відправляю. Ось тому й не було випадку, щоб той, хто мені писав, не дістав відповіді.

Далі на мою адресу переказують гроші за прейскурант. Але трапляються випадки, коли гроші переказують, а адреси своєї не зазначають. Зараз переді мною переказ від Олійник Тетяни Олександрівни, але без зворотної адреси. Одержавши гроші, висилаю прейскурант. Людина вивчає його і замовляє потрібне їй. Діставши замовлення, роблю корективи і надсилаю рахунок для оплати.

Зараз післяплатою користуватись нема сенсу, бо в цьому випадку поштові витрати ледь не перевищують суму замовлення. Мине якийсь час, одержую гроші і відправляю замовлення. Приділяю особливу увагу пакуванню корінців. У мене був випадок, коли посилка повернулась через три місяці, але рослини були живі. Якщо ж переказ надходить із запізненням й замовленої рослини вже немає, то її вартість повертаю.

Усім, хто робив замовлення в цьому році, наступного року надсилаю прейскуранти без попередньої оплати. Його вартість приплюсовую до вартості замовлення. Це особливо важливо для тих, кому чогось не дісталось у попередньому році.

Така моя організація справи. Бажано, щоб і інші поділились своїм досвідом. Пишіть мені на адресу: 315502, м. Лубни Полтавської обл., вул. Ворошилова 25/37, кв. 1, Володимир Васильович Беспалов.

Став у пригоді мотоблок

Микола Михайлович Писаренко, котрий мешкає і працює у с. Глеваха, що неподалік від Києва,— столяр найвищої кваліфікації. У цьому переконались навколишні «дачники», які користуються його послугами. Він може виготовити і двері, і віконні рами, і підлогу настелити, виконати багато інших робіт. При цьому виконує замовлення з «доставкою на дім», бо має мотоблок М-3 з причепом вантажопідйомністю до 300 кг. А ще можна цим мотоблоком орати, косити траву, обприскувати дерева, приводити в дію від нього різні механізми.

Випускає мотоблок М-3 Харківський завод тракторних самохідних шасі.

Фото П. Лук'яненка

Бережіть цукор

Сьогодні важко обійтися без спиртного: на весілля треба, на похоронах без нього не обійтися, не завадить й погрітися з морозу або компрес покласти, коли занедужав, чи чарку з часником випити проти грипу... Словом, хоч ми в принципі проти вживання алкоголю, але в повсякденному житті, на жаль, обійтися без горілки не можемо. Як не прикро про це говорити, але за будь-яку послугу, особливо у селі, вимагають не гроші, а пляшку чи бодай склянку.

Але витрачати на горілку цукор — це більш ніж безгосподарність, це злочин перед дітками й стариками, від яких віднімаємо цей дорогоцінний харч, та й перед самим собою — збіднюєш свій раціон. Жодна країна світу не переганяє цукор на спирт, його добувають з картоплі й зерна, з відходів цукрової промисловості та виноробства. Мабуть, мало хто знає, що при досконалій технології кожний кілограм крохмалю дає 512 г безводного спирту, а 1 кг цукру — лише 488 г. Але в останньому випадку підкуповує простота технології: до розчину цукру додають дріжджі і хай бродить без доступу повітря, бо оцет буде, а потім — переганяй бражку.

З крохмальною сировиною більше клопоту. Картоплю чи зерно треба спочатку оцукрити, а вже потім класти дріжджі для бродіння.

Існує два способи оцукрювання крохмалю: солодом з пророщеного зерна та плісеневими грибами. Є ще так звані китайські дріжджі, які водночас здійснюють обидві реакції.

Складність технології ще й у тому, що треба точно витримувати режим. Так, оцукрювання має відбуватись за температури 50—55°, а дріжджі при 50° гинуть. І все ж справа вигідна: зерно й картоплю, непридатні з якихось причин для страв, можна переробити на цей «прозорий» продукт.

Значно простіша технологія добування спирту з непридатних для споживання фруктів та ягід. Ось дві жінки обговорюють різні сорти слив: куди який придатний. А що ви, шановні господарки, питаю їх, робите з тими плодами, які обпадають недостиглими, червиві, розбиті?

— Викидаю,— каже одна.

— Можна й кролям віддати,— додає інша.

А найкорисніше було б вкинути їх у бутель чи діжечку, закупоривши їх так, щоб повітря туди не потрапляло, а вуглекислий газ, що утворюватиметься під час бродіння, виходив геть. Через кілька днів сік займе нижню частину посудини, витіснивши вгору сливи, якщо вони навіть з кісточками. Після бродіння матимете сливове вино. Тут обходимося без дріжджів: бактерії бродіння є в грунті й на його поверхні, потрапили вони й на плоди, зробили свою справу — перетворили цукристі речовини, що містилися в плодах, на спирт. Якщо гребуєте отими черв'яками, що зверху плавали, то переженіть і матимете слив'янку.

Те саме можна зробити з яблуками, грушами, жерделями, абрикосами.

А ось топінамбур варто вирощувати на горілку. На вологій низовині, де картопля гнитиме, він дасть по відру бульб з куща, а в кожній 12—24% інуліну — рідного брата крохмалю. Цей вуглевод також оцукрюється і зброджується, а особливо цінний тим, що замінює цукор діабетикам.

І ще одна дружня порада.

Не пийте зайвого! Найкращий сорт горілки, так звана оковита (від латинського аква віта — вода життя), може бути причиною смерті при надмірному вживанні.

Дуже радітиму, якщо мої поради допоможуть зберегти хоч якісь півтонни цукру або хоч одне людське життя.

О. С. Коваль,
Полтавська обл.

Два роки на власному городі

Мрія мати власний город і сад жила в нас давно. Мабуть, яку б людина не мала професію, але гени, успадковані від предків, з часом «покличуть» до себе. А тут ще якось на колишній Виставці досягнень у народному господарстві України зайшли до павільйону, де експонувались овочі, квіти, фрукти, вирощені городниками й садівниками-аматорами. Просто розбігалися очі, перехоплювало дихання — такі чудові були експонати. Перець і помідори, часник і цибуля, огірки і гарбузи, а далі яблука, сливи, груші, черешні, жоржини, троянди, чорнобривці, айстри — все тут палахкотіло барвами літа та натхненної праці людей. Саме тоді ми відчули, що без землі далі жити не зможемо, хоч ми з чоловіком інженери електронної техніки. Взяли ділянку на цілині, в селі, яке вже почало вимирати. Перед нами лежала земля, на якій багато років нічого, окрім пирію, щириці, лопухів, ромашки, кропиви й колючок, не росло.

Хоч і не думали, що саме із такої землі доведеться починати, але завчасно готувалися до господарювання: перечитали багато спеціальної літератури, не пропускали жодного номера «Дому, саду, городу» і «Приусадебного хозяйства». Уже з лютого вирощували розсаду помідорів, огірків, капусти на балконі.

Ділянка нам дісталася в середині травня, коли порядні господарі усі роботи на городі закінчили. Ми ж у цей час тільки трактором з плугом розорали цілину, потім пустили культиватор, щоб порозбивав груддя, трохи порівняв землю, а далі пішла в хід власна «техніка» — дві пари рук з лопатами й вилами. По стеблу витягували пирій, витрушували дерен і вивозили за межі ділянки. І так не один день. Звичайно, багато ще залишилося у грунті коріння бур'янів, які потім усе літо довелося виполювати. Особливо завдавали клопоту берізка, мати-й-мачуха, осот. Лише після того посадили картоплю, посіяли кукурудзу, гарбузи, соняшник, цибулю, моркву, буряки.

І не було ще хати, а замість неї усе літо стояв звичайний туристський намет, а біля нього жаріли усіма кольорами веселки перші наші квіти.

Пам'ятали українське прислів'я: яке насіння, таке й коріння, тому грошей на насінневий матеріал не шкодували. Та, як з'ясувалося потім, цього виявилося замало. Земля вчила нас, що сорти однієї і тієї ж культури вимагають різного підходу. Наприклад, картопля. Скажімо, такі сорти, як Ласунок чи Адретта, дають розгалужені кущі. Навіть посаджені за схемою 70×70 см вони через деякий час повністю змикаються і глушать будь-який бур'ян. Про це ми вже знали і спідівалися саме на ці сорти. Так і вийшло, а Синьоглазка й інші сорти не вродили на цілинній ділянці — переміг той же пирій, якого нам не вдалося повністю виполоти. Сусіди нам порадили не вносити добрив, бо, мовляв, земля багато років «гуляла» й тому і без гною дасть урожай.

Моркву посіяли між рядками цибулі, бо чули, що вона відлякує шкідників цибулі, а цибуля так само діє на тих, хто шкодить моркві. Та ніякій культурі стільки не надавали значення, як помідорам. Діставали насіння найкращих сортів, але багато з них, як виявилося, призначені для вирощування на колгоспних полях і пристосовані до механізованого обробітку. Кущі невеликі, компактні, маловрожайні, а нам подобалися високорослі, які сягають у висоту 1,5—4 м, високоврожайні і смачні. Це такі, як Де Барао, Гібриди Тарасенка, Гігант рожевий та червоний, Медвежа лапа, Яблунька Росії, Рейнська слава, Дубок, Диво світу, Еврика, Марсель, Хурма, Волове серце та ін. Низькорослі садили за схемою 70×50 см, а високорослі — 90×70 см. На час садіння (кінець травня) рослини розсади досягли висоти 50—70 см. Листя знизу акуратно обламували, а стебло укладали в борозенку й засипали пухкою землею, перемішаною з попелом, залишаючи на поверхні 2—3 листочки. Стебло у грунті укорінювалося, а додаткові корінці сприяли кращому живленню рослини. Високорослі сорти пасинкували, залишені стебла (1—2) підв'язували на шпалери. Цвітіння було рясним й обіцяло дорідний урожай. Та серед літа пройшов дощ, потім різко знизилась температура і спалахнув фітофтороз. И усе-таки ми мали того року свої помідори. Виручив сорт Де Барао, який виявився стійкішим до фітофторозу. Щоправда, після дощу і його кущі були в страшному стані. Зав'язь, що почорніла, й нижнє листя обірвали й винесли з грядки, а через 2—3 тижні листя знов зазеленіло, цвітіння відновилося, а згодом зав'язь швидко почала наливатися. Це стало для нас уроком — треба заздалегідь підбирати сорти, стійкі до фітофторозу та ранні.

Добре вродив перець. Сортів висадили декілька — ранніх і пізніх. Серед останніх Каліфорнійське диво справді диво: товщина стінки до 15 мм, солодкий, соковитий, стручок масою до 500 г. Перчини знімали за перших ознак стиглості, як тільки з'являлася бура смужка, укладали у дерев'яні ящики, накривали рядниною і ставили на балконі. На жаль, огірків вродило мало — пізно посадили, грунт не встигли належно обробити, до того ж не змогли дістати високоякісних сортів. Зате морква виросла гарна. Висівали сорти Нантська і Шантане. А після картоплі, як викопали її, посадили суниці кількох сортів і малину. На зиму грядки з цими рослинами замульчували соломою.

Про все, що садили й сіяли, ретельно записували — як росло, коли достигало, що гинуло і за яких умов тощо. Ці записи — своєрідний щоденник, який потім став для нас основою для плану на наступний рік, для організації на городі хоч якоїсь сівозміни. Переконались, скажімо, що на одному місці не бажано рік у рік висаджувати пасльонові — картоплю, помідори, а ось огірки краще садити там, де була цибуля. Часник найліпше почуває себе між суницями, а морква — щаслива сусідка з цибулею. Дехто зауважить, що для такої сівозміни потрібно мати чималий город. До певної міри це й так, але щорічний план розміщення культур на ділянці нікому не завадить.

А нам такий план допоміг знайти місце і для плодових дерев, які тієї ж осені і посадили. Закладаючи сад, особливо зважали на те, на якій підщепі прищеплені саджанці, бо від цього залежить відстань між деревами. Майбутні високорослі дерева намагають відстані до 8—10 м, а напівкарликові, карликові можна висаджувати й на меншій віддалі. Сорти вишень, слив, аличі, персика слід підбирати так, щоб вони були добрими запилювачами один для одного. Горіх має рости сам, бажано на відстані до 10 м від будь-якого дерева.

Нелегким було перше літо на власному городі, а восени на нас чекала ще одна проблема. Працюючи на землі, ми ще встигли сп'ясти й курінь розміром 4×6 м. Все в ньому було: кухня, спальня, їдальня, комора для інструментів і всякого начиння, робочого одягу... Та ось зібрали врожай. Куди його діти? А тут — всього потроху: картопля, буряки, морква, гарбузи, соняшникове насіння, цибуля. Вихід був тільки один: що можна — закопали, а решту вивезли додому, на київську малогабаритну квартиру. И тут мимоволі думаєш: малий урожай — малий клопіт, а великий...

Обробляючи город від весни до глибокої осені — усі вихідні без винятку та відпустки, хотілося б мати трохи більше, ніж мішок картоплі на балконі та мозолі на руках. Матеріально ця справа поки що не зовсім виправдовує себе — надто вже дорогий транспорт. Але це тільки перші наші кроки і маємо надію, що невдовзі підніметься наш сад, матимемо пасіку.

І якщо першого літа було багато дощів, то наступне видалося до жорстокості сухе і спекотне. Всю городину потрібно було поливати. Сусідський колодязь стояв за сто метрів. І тут нам стали у пригоді діжки та візок. Але цю роботу легкою не назвеш. Отже, який вихід? Копати свій колодязь... А сухе літо — це ще сприятливі умови для розвитку шкідників, особливо попелиці. Поверхні листків капусти, огірків покрилися товстим шаром попелиці. Як урятувати врожай? І тут нам на допомогу прийшли своїми порадами «Дім, сад, город» та інша методична й довідкова література. Найперше

посипали рослини деревним попелом, й не один раз. А ще під час пасинкування помідорів збирали зелену масу, замочували на добу, потім розбавляли холодною водою і обприскували рослини. Використовували і тютюновий пил — настоювали добу (склянку на відро води), потім проціджували й обробляли капусту та огірки. Треба сказати, що ідеального рецепту від цього шкідника ще не знайдено, але все-таки, використовуючи ці та інші методи, можна мати певний успіх.

Не можемо обминути й такої проблеми. Знаємо, що наші селяни дуже рідко оновлюють сорти картоплі — часто одним і тим же користуються мало не до десятка років, а відомо, що вже після шостого року сорт вироджується. Це одна з причин недобору врожаю. Нам вдалося придбати перспективні сорти картоплі, висадили її і одержали, якщо перевести на гектарну площу, триста п'ятдесят центнерів. Тим часом сусіди, котрі користувались несортовим садивним матеріалом, зібрали трохи більше ста центнерів у розрахунку на гектар.

Ось чому плануємо цього року випробувати на своєму городі нові сорти картоплі й помідорів. Але діставати їх доводиться самотужки, хто як може. А чому б цю справу не поставити на солідну основу, як в усьому цивілізованому світі. Там господарі не відбирають картоплю на насіння — їх щороку забезпечують спеціалізовані фірми. Тільки за рахунок цього наші люди, котрі мають городи, дачні ділянки, збирали б картоплі не 100 чи 200 центнерів з гектара, а 300—350 і мали б ми вдвічі більше нашого другого хліба. А поки що кожний дбає про себе поодинці, а з того і маємо такі врожаї.

А нам потрібно ще посадити плодові дерева, смородину та агрус, нові сорти малини. Немає і лікарських рослин, а без них людині сьогодні важко обійтися. Не кажу вже про будівництво помешкання... Але сьогодні перед нами (та хіба тільки перед нами) постала ще одна проблема з проблем: виорати город, адже ціна за виорану сотку просто фантастична — 200 карбованців. Отже, щоб заплатити за оранку, необхідно продати мало не все те, що на цьому городі виростили. А малої техніки, на жаль, і досі немає і невідомо, коли вона буде. Хоча б коника якого, але ж квартира в Києві... Проблеми, проблеми...

І все-таки восени, хоч і пізнувато, а посіяли трохи пшениці, тож маємо надію, що в цьому році буде в нас і своє борошно. А відтак живемо надією на майбутнє.

И останнє. Не буде перебільшенням, якщо скажемо, що дуже багато з тих знань, які допомогли нам робити перші кроки у господарюванні на землі, ми запозичили з публікацій у нашому з вами журналі «Дім, сад, город», без них було б дуже важко. Корисні консультації фахівців, але не менш цінні і поради практиків. Тому кожен, хто має набутий за багато років праці на своїх городах і дачних ділянках досвід, нехай поділиться ним на сторінках журналу. Цим він зробить добру справу для всіх.

Сім'я **Роздобудьків**,
м. Київ

На відміну від сім'ї Роздобудьків, авторів матеріалу, що друкується на цих сторінках, подружжя — Валентина Олександрівна Виноградова та Ігор Іванович Правдивий — господарюють на своїх шести сотках у приміській зоні Києва вже більше десяти років. Спочатку їм теж бракувало знань і досвіду, та наполегливість у праці, спілкування з науковцями та практиками допомогли стати вправними господарями.

Тепер ділянка милує око перехожих. Тут і ошатний садовий будиночок, і дві теплички: одна під склом, а друга під плівкою (на металевий каркас натягнули волейбольну сітку, а на неї вже плівку).

Серед городніх культур особливо вдаються їм помідори. Так, минулого року окремі плоди сорту Чорний принц важили до 750 грамів і більше. Крім того, культивують сорти Де Барао, Білий налив, гібрид Тарасенка-2 та ін. До речі, помідори сорту Жираф у прохолодному місці зберігаються свіжими до березня. Сім'я забезпечує себе цими овочами на цілий рік.

А ще на грядках цибуля, часник, цуккіні, патисони, огірки, квасоля. Ігор Іванович закріпив на металевій трубі заввишки 5 м колесо, а навколо посадив квасолю, яка плететься по дроту вгору до самого колеса. Такий «винахід» не тільки милує око, а й підвищує врожай.

Добре доглянутий і садок. Тут чотири сорти яблунь, груша, черешня, вишні. Звичайно, є також смородина чорна, порічки, суниці різних сортів, обліпиха. Вирощують і лікарські рослини: валеріану, лимонник, елеутерокок, мелісу, м'яту, чистотіл.

Валентина Олександрівна дуже любить квіти. Особливо гарні виплекані її руками кущі троянд.

На фото: Ігор Іванович Правдивий біля теплиці.

Фото **П. Лук'яненка**

Служба взаємодопомоги

Шановні читачі-добродії, будь ласка, навчіть мене ліпити горщики й обпалювати їх, зокрема, як змайструвати гончарний круг, якою має бути піч тощо.

О. Панасенко,
Черкаська обл.,
м. Умань, вул. Тищика, 13-а/ 50

* * *

Наші знайомі подарували нам цибулину рослини, яку вони назвали «безвременник». Ми посадили її у серпні, а у вересні з'явилися дві білі тичинки з цвітом. Цвіт тримався днів 10, а потім зів'яв. Знайомі сказали, що листочки цієї квітки з'являться тільки навесні, у серпні зів'януть, а у вересні вона знову зацвіте.

Можливо, хтось із читачів більше знає про цю рослину: її походження, вирощування та лікарські властивості, розкажіть на сторінках «ДСГ».

Хотіли б також прочитати в журналі про сакуру.

В «ДСГ» пропонують насіння фізалісу суничного, овочевого і т. д. А яка між ними різниця, чим вони корисні?

Є. Вербицький,
Хмельницька обл.,
м. Старокостянтинів,
вул. Леніна, 66, кв. 6

* * *

Рано залишилася вдовою. Живу в селі. Часто доводиться самій користуватися пилкою, а не знаю, чим і як її гострити? І ще. У погребі завівся грибок. Як вивести його і що робити, аби він не заводився?

В. М. Тараненко,
Черкаська обл., Драбівський р-н,
радгосп «Черкаський»

Щедра грядка

Важко уявити наш стіл без помідорів та одержаних з них продуктів: соку, пасти, соусів, плодів консервованих, маринованих, солоних... Високі і смакові, і лікувальні властивості цих овочів. Вони зв'язують надлишок кислот, що утворюються в організмі в процесі обміну речовин, запобігаючи старінню, корисні хворим на подагру і літнім людям. У свіжих плодах багато провітаміну А, а тому вони поліпшують зір. Солі калію підтримують належне функціонування серцево-судинної системи. Споживання помідорів сприяє поліпшенню травлення.

На жаль, строк надходження до нашого меню цих чудових овочів надто короткий — 60—90 днів з відкритого грунту і на 30—40 днів довше, якщо їх одержують ще і з теплиць.

Протягом кількох століть помідори вважали кімнатною рослиною. Після того, як їх завезли до Європи каравелами Колумба, в Німеччині, Великобританії, Франції, Італії та інших країнах рослини помідорів вирощували у горщиках на підвіконнях заради одержання декоративних плодів різного забарвлення й форми. Тож відродити славу кімнатної культури помідорів уже в новій якості — як овочевої рослини — можна й потрібно, вивчивши особливості їх біології.

Добре ростуть помідори лише при температурі 20—25°C у сонячні дні, 15—18° — у хмарні і 10—12° у нічні години. За такого температурного режиму інтенсивно розвивається коренева система у початкових фазах росту рослин, формується велика кількість квітів, вони добре запилюються, дружно утворюється зав'язь.

А от коли починається плодоношення і наливаються плоди, температуру вночі доцільно підвищити до 18—21°.

Помідори — світлолюбна рослина, тому кімнатні «грядки» потрібно ставити на добре освітлюваних місцях, що виходять на південний бік. У короткі дні листопада, грудня і початку січня досвічують по 6—8 год, краще тепличними лампами. Якщо таких немає, можна використовувати й лампи денного світла.

До вологості повітря помідори менш вибагливі, ніж огірки, однак поливати їх слід регулярно, не допускаючи пересихання грунту, особливо у період формування плодів та їх достигання. Зауважимо, що для формування 1 кг плодів витрачається 120 л води. А от сухе повітря кімнати помідори переносять непогано і обприскувати рослини водою з пульверизатора не слід.

З грунтосумішей краще використовувати легкі — з перегною, компосту або некислого торфу, дернової землі, взятих у рівних співвідношеннях, з додаванням піску та перепрілої тирси. До суміші додають ще деревний попіл, сечовину, суперфосфат і калійну сіль. Дози і співвідношення поживних елементів регулюють з урахуванням фази розвитку та стану рослин.

Сорти. Вони мають бути ранньостиглими і відносно стійкими до недостатнього освітлення та інших несприятливих для рослин умов кімнати. Якщо дістанете насіння, краще використовувати насамперед кімнатні сорти: Кімнатний, Малютка, Малиш, Апельсиновий, Золота королева (з жовтими плодами). Добре ростуть у малому об'ємі грунту ранньостиглі сорти з невеликим компактним кущем і дружним достиганням плодів: Невський, Янтар, Білий налив 241, Грунтовий грибовський 1180, Ленінградський скоростиглий 2166, Москвич, Перемога 165, Ручейок, Полум'я Арктики, Руслан. Стійкі до хвороб, напівзатінення і мають тривалий період плодоношення тепличні сорти Український тепличний 285, Українець, Піонерський, Внуковський, Московський осінній, Імунний, Юрмалас, Етап.

В останні роки в теплицях почали вирощувати високоврожайні гібриди помідорів, які добре можуть рости в кімнатах: Вайнмон, Грезанда, Карлсон, Ласточка, Русич, Стриж, Солнишко. Однак слід пам'ятати, що з одержаного від гібридів насіння в другому поколінні можуть вирости низькопродуктивні рослини, нерідко навіть з виродливими плодами, тому насіння щоразу потрібно купувати лише в магазинах мережі «Сортнасіннеовоч».

Насіння перед висівом замочують протягом 15—20 хв у розчині марганцевокислого калію (1 г на півсклянки води), промивають чистою водою і обробляють мікроелементами в такій самій концентрації, що й для огірків; можна замочити його у витяжці з деревного попелу (5—6 г його настоюють протягом 20—24 год у склянці води). Добре замочені насінини кладуть між нещільними шарами бавовняної або лляної тканини і після появи у них білих паростків висівають у грунт для одержання сіянців.

Помідори на підвіконні

Зима, зима! Спить земля під сніговою ковдрою, спочиває, набирається сил. А у декого з вас, шановні читачі, у квартирі ростуть не лише квіти, а й городні рослини — огірки, помідори, перець. Як виростити таке диво, що й око милує в зимову негоду, і меню наше збагачує вітамінами?

Про це ми вже писали в № 11 та № 12 «ДСГ» за 1992 р. Сьогодні продовжуємо цю розмову, підготовлену за книгою В. Д. Давидова «Огород в нашем доме».

Розсаду вирощують у невеликому ящику або декількох горщечках діаметром 10—12 см. В них можна одержати 20—40 сіянців, котрих цілком достатньо, щоб заповнити обмежену площу кімнатних «грядок». Грунтосуміш має бути пухкою. Для її приготування беруть у рівних частинах перегній, дернову землю, тирсу і пісок. На відро суміші додають 20 г сечовини, стільки ж сульфату калію, 60 г суперфосфату і 2 склянки попелу. Цю суміш і надалі можна використовувати для наповнення горщиків, у яких будуть рости розсада і помідори.

Після сівби розсадні горщики ставлять у місцях з температурою 22—25°C. Після появи сходів температуру знижують до 12—15°C і переносять горщечки на добре освітлене місце. Через 5—7 днів температуру підвищують до вихідної. Коли утворяться два справжніх листочки, сіянці розпікіровують по одному в горщечки діаметром 8—12 см, наповнені сумішшю з таким розрахунком, щоб зверху залишалося 2—3 см для підсипання грунту, коли він ущільниться і оголяться корінці.

Сіянець обережно виривають з грунту і відщипують знизу третину корінця. Грунт поливають теплою водою і ставлять горщечки з розпікірованими рослинами у затінене місце, де підтримують температуру на рівні 20°C. Після приживлення сіянців горщечки з ними переставляють у добре освітлене місце, підтримуючи температуру вдень 20°C, а вночі 10—12°C.

Через 10—12 днів проводять перше підживлення, краще коров'яком, розведеним у восьми частинах води, або

Сорт і посуха

Навряд чи хто пам'ятає ще таке несприятливе для овочевих рослин літо, як минулого року. Тож не дивно, що й урожайність помідорів на неполивних ділянках була, як ніколи, низькою.

На моїй колекційній ділянці торік росло близько 200 найрізноманітніших сортів помідорів. При цьому довелось спостерігати багато цікавого. Виявляється, що різні сорти далеко не однозначно реагують на посуху. Якщо деякі з них, навіть широко відомі та уславлені, катастрофічно знизили врожайність, то на інших несприятливі умови погоди позначилися значно менше.

Найстійкішими до посухи виявилися так звані «штамбові» сорти помідорів, хоч, здавалося б, їхні листки мали випаровувати більше води. Це — Грунтові Грибовські, Гагаріна низькі, Золота королева, Полярні, Москвич, Невські, Штамбові карликові, Штамбові широколисті та ін. Непогано перенесли посуху й такі

пташиним послідом, розведеним у 12 разів. Склянку розчину розподіляють на чотири горщечки. Якщо ж органічних добрив немає, розчиняють в 1 л води 1 г сечовини, 3 г суперфосфату і 2 г сульфату калію. Вдруге підживлюють через 8—10 днів добривами у такій самій концентрації, але склянку розчину розподіляють на два горщечки. Третій раз вносять добрива за 5—6 днів до пересаджування на постійну «грядку», але витрачають склянку розчину на один горщечок. Поливають рослини теплою водою температурою 25°C через кожних 3—7 днів залежно від стану грунту. Якщо грунт ущільнюється і корені оголюються, підсипають землю шаром 2—3 см.

Коли рослини досягнуть висоти 10—12 см, їх пересаджують у заготовлені завчасно горщики об'ємом не менше 4 л, ящики або поліетиленові мішки, на дно яких кладуть дренажний матеріал, а посередині встановлюють кілочок або драбинку висотою до 70 см. Високорослий тепличний помідор краще підв'язувати до шпагату, який прикріплюють безпосередньо до стебла рослини або до гачків з дерева чи дроту, вставлених у «грядку» перед її заповненням грунтом.

Надалі догляд зводиться до регулярних поливів раз на тиждень, підживлення і формування рослин. Після пересаджування їх підживлюють, як тільки-но приживуться (приблизно через 5—7 днів). В 1 л води розчиняють 1 г сечовини, 5 — суперфосфату і 1 г сульфату калію. Коли рослини починають цвісти і формується перше гроно, вносять подвійну (порівняно з першою) дозу добрив. Після утворення плодів на першому гроні необхідно ще раз підживити азотними добривами — 4 г, сульфатом калію — 3 і суперфосфатом — 4 г. На одну рослину дають півлітра води. Якщо є можливість, дуже бажано підживлювати коров'яком або пташиним послідом, розвівши їх так, як сказано вище (при вирощуванні розсади). Регулярно підсипайте грунт на 2—3 см, не допускайте його ущільнення та оголювання коренів.

Формуванням рослин можна регулювати формування і достигання плодів. У кімнаті рослини помідорів вирощують в одне стебло, регулярно видаляючи пасинки довжиною не більше 2—5 см. У низькорослих (детермінантних) сортів, які відзначаються повільним ростом, густо розташованими листками й суцвіттями (Талаліхін 86, Невський, Білий налив 241), під час пасинкування залишають два верхніх, найрозвинутіших бічних пагони. Міцний пагін, який добре росте, залишають для продовження, а на другому часто утворюється квіткове гроно. Якщо ж воно не виростає, пагін прищипують.

У високорослих (індетермінантних) сортів (Де Барао, Внуковський, Московський осінній, Юрмалас) постійно видаляють пасинки, які рясно утворюються в пазухах листків. Точку росту прищипують, коли рослини сформують 6—8 грон, залишаючи 1—2 листки після останнього грона.

Слід пам'ятати, що пасинки швидко й добре укорінюються у воді і з них можна одержувати повноцінні рослини, що дадуть плоди лише на 2—3 тижні пізніше від урожаю маточних рослин. Спосіб розмноження помідорів з пасинків можна практикувати, використовуючи рослини, вирощені в липні-серпні. Занесені в кімнату, вони можуть стати основою конвейєра кімнатних рослин. При цьому треба пильнувати, щоб маточні рослини були здоровими й продуктивними.

Для осінньо-зимової культури можна також використовувати законсервовану розсаду. Для цього в серпні—вересні в горщиках діаметром 10—12 см вирощують розсаду, доводячи кількість листків до 7—9. Потім рослини заносять у прохолодне приміщення з температурою 10—12°C, підтримують вологість повітря на рівні 70—80%, поливають через 10—15 днів. На такому режимі розсаду можна витримувати 3—4 місяці. За 15—18 днів до висаджування горщики із законсервованою розсадою заносять у приміщення з температурою 20—25°C, поливають, підживлюють і досвічують 4—6 год. Ці рослини і можуть стати маточними для кімнатної культури помідорів.

На балконах краще вирощувати високорослі сорти, щоб повніше використовувати вертикальний простір і одержати більше плодів. Рослини починають вирощувати в кімнаті в січні—лютому, а на балкон виносять, коли мине загроза заморозків. Урожай одержують протягом усього літа. Якщо рослини належно доглядати, вміло формувати та оберігати від хвороб, пізно восени їх можна занести в кімнату, де вони ще довго даватимуть плоди.

І ще одна порада: щоб добре відбувалося запилення й зав'язувалося багато плодів, необхідно періодично постукувати по кілочку, до якого прив'язані рослини, або по стеблу, якщо вони підв'язані до шпагату. Слід також регулярно видаляти і виносити з кімнати пожовклі та засохлі листки.

Помідори добре вдаються у водній, гідропонній і аеропонній культурі.

А. Капітульська

традиційні сорти, як Делікатес, Вірменські, Золотисті, Прелюдія, Сибірські скоростиглі тощо.

Водночас набагато знизили врожайність сорти Король ранніх, Молдавські ранні, Волове серце, Сумський гібрид, Самі кращі. Цікаво, що дуже схожі між собою і плодами, і формою куща сорти Самі кращі та Яблучні (раніше я навіть вважав, що це один і той самий сорт) по-різному «відреагували» на посуху й спеку. Якщо у Самих кращих різко зменшилася урожайність, то Яблучні й за таких умов вродили непогано. А мій улюблений сорт Мікадо рожеві значно знизив урожайність, плоди були менші за розміром, плескатіші й ребристі, чого раніше не спостерігалося.

Друга особливість минулого літа — винятково сильне пошкодження помідорів фітофторою. У попередні роки ця небезпечна хвороба обходила мій город, хоча ніяких хімічних засобів боротьби з нею чи обробки насіння я не застосовував. Уражувалися лише плоди таких сортів, як Перцевидні чи Томат-перець. Серед інших траплялися лише поодинокі ушкоджені плоди, та й то головним чином у загущених насадженнях. Торік уражені плоди зустрічалися значно частіше, а в сортів Перець, Томат-перець, Перцевидні — переважна більшість. І все ж у сусідів, та за одержаними мною повідомленнями в інших регіонах пошкодження було набагато більшим, ніж на моїй колекції, а в деяких місцях урожай помідорів загинув майже повністю.

Штамбові сорти на моїй плантації фітофтора обминула й торік. Лише зрідка можна було побачити поодинокі ушкоджені плоди. Серед звичайних сортів також траплялися стійкі до цієї хвороби: Болгарські великі, Гавайський гібрид, Гігант чорноморський, Молдавський перчик, Полонина, Прелюдія, Рейнська слава, Чорний принц та інші. Отже, не тільки до посухи, а й до хвороб різні сорти стійкі не однаково. Виділяються своєю стійкістю штамбові сорти, на що й слід звернути особливу увагу.

Дуже прошу аматорів-овочівників поділитися зі мною результатами своїх спостережень щодо впливу погоди на різні сорти помідорів. Це допоможе мені в подальшій роботі.

І. М. Голубинський,
професор, доктор біологічних наук
314008, Полтава-8, вул. Жовтнева, 77, кв. 37

Перспективні сорти і гібриди огірків

Молдавські

У публікаціях «І сорт, і агротехніка» («ДСГ», № 5, 1989 р.) та «Огірки далекосхідної селекції («ДСГ», № 5, 1990 р.) я ділився досвідом вирощування сортів та гібридів огірків, відносно стійких до пероноспорозу (несправжньої борошнистої роси) — хвороби, від якої протягом останніх років гинуть посіви цієї культури.

Публікації викликали великий інтерес овочівників-любителів. Багато з них, придбавши насіння сортів далекосхідної селекції і застосувавши рекомендовані агротехнічні заходи, зокрема позакореневе підживлення рослин, зібрали непогані врожаї. Про це свідчать численні листи, які я одержую, та ряд публікацій у пресі.

У 1990 —1991 рр. я вирощував на своїй присадибній ділянці ряд нових вітчизняних сортів та гібридів огірків. Про деякі з них, які, на мою думку, заслуговують на увагу, хочу розповісти.

Найвитривалішими виявилися огірки селекції Молдавського НДІ овочівництва, а саме: сорти Мірабелла, Фаворит та гібриди Антракт, Вернісаж, Епілог, Контакт. Сподобався мені також і гібрид МВВІР-1 селекції Московського відділення Всесоюзного інституту рослинництва.

Ось коротка їх характеристика.

Мірабелла. Середньостиглий сорт. У плодоношення вступає на 50—55-й день після повних сходів. Запилюється бджолами.

Огудина середньої довжини, головне стебло сягає 110—130 см. Листя інтенсивно-зелене, середнього розміру. Зав'язь циліндрична, опушення рідке, складне, чорне.

Зеленець темно-зеленого кольору, циліндричний, з тупою основою, з чорними шипиками, середньогорбкуватий. Насінник матового кольору. Маса плода — 90—100 г, довжина 8—10 см, діаметр 3—5 см. Плід соковитий, хрумкий, ароматний.

Переваги сорту — урожайність, висока товарність плодів, добрий смак як у свіжому, так і в консервованому вигляді.

Характеризується підвищеною стійкістю до бактеріозу і несправжньої борошнистої роси. Після епіфітотії (масове ураження хворобою) добре відростає.

Фаворит. Один з найновіших сортів Молдавського НДІО. Середньоранній, з жіночим типом цвітіння. Запилюється бджолами. Починає плодоносити на 48—50-й день після повних сходів. При багаторазовому збиранні урожайність дуже зростає.

Огудина довга, головне стебло — до 120—150 см. Листя інтенсивно-зелене, середнього розміру. Зав'язь циліндрична, опушення складне, чорне.

Зеленець темно-зелений, циліндричний, з чорним опушенням, великогорбкуватий, без гіркоти. Маса плода 90—110 г, довжина 9—11 см, діаметр 3—5 см.

Плід соковитий, хрумкий, ароматний. Придатний для вживання у свіжому вигляді та для засолювання.

Рекомендований для вирощування у відкритому грунті.

Гібрид Антракт. Скоростиглий, середньоранній, з жіночим типом цвітіння. Запилюється бджолами, відзначається дружним достиганням плодів. У плодоношення вступає на 41—42-й день після повних сходів. При багаторазовому збиранні плодів урожайність значно підвищується.

Кущ з довгою огудиною, довжина головного стебла 120—150 см. Листя яскравозелене, слаборозсічене, невелике. Зав'язь видовжена, яйцеподібної форми, з горбочками.

Зеленець видовжено-яйцеподібної форми. Основа плода гладенька, поверхня середньогорбкувата, опушення рідке, складне, чорне. Маса плода 90—110 г, довжина 10—12 см, діаметр 3,5—4,5 см. У поперечному розрізі зеленець кругло-тригранний. Плід соковитий, ніжний, солодкий. Використовується для вживання у свіжому вигляді та для консервування.

Рекомендований для вирощування у відкритому грунті і у весняних плівкових теплицях.

Гібрид Вернісаж. Середньопізній, з дружним достиганням плодів. Запилюється бджолами. Від появи масових сходів до першого збирання врожаю проходить 50—66 днів.

Рослини середньорослі, листки середнього розміру, зеленого кольору, розгалуження теж середнє.

Зеленець циліндричної форми, довжиною 10—12 см, зеленого кольору. Середньогорбкуватий, опушення складне, чорне. Маса плода 90—100 г. Плоди хрумкі, ароматні, мають високі смакові та засолювальні якості.

Рекомендований для вирощування у відкритому грунті та в теплицях.

Гібрид Епілог. Середньоранній, з дружним достиганням плодів. Має підвищену стійкість до основних захворювань (несправжньої борошнистої роси, бактеріозу). Запилюється бджолами. Час від появи масових сходів до перших плодів 45—50 днів.

Рослини середнього розміру. Листки невеликі за розміром, зеленого кольору, розгалуження середнє. Поверхня плодів середньогорбкувата, опушення складне, чорне. Маса плода 95—105 г, м'якуш хрумкий, ароматний. Плоди мають високі смакові якості, придатні для засолювання.

Рекомендований для вирощування у відкритому грунті та в теплицях.

Гібрид Контакт. Ранній. Довжина огудини середня (120—130 см). Листя яскраво-зелене, середнього розміру.

Зеленець видовжено-яйцеподібної форми, із малопомітною тригранністю, темно-зелений, з білими смугами, які ніби розпливаються. Маса плода 90—100 г, довжина 8—10 см, діаметр 3,5—4,5 см. М'якуш соковитий, хрумкий, ароматний. Має високі смакові та засолювальні якості.

Рекомендований для вирощування у відкритому грунті та у плівкових теплицях, які не опалюються.

Гібрид МВВІР-1. Середньостиглий. Від масових сходів до плодоношення проходить 53 дні. Проте період плодоношення у нього довгий — 100 днів. Плоди дрібні (довжиною 10—12 см), відмінного смаку, придатні для вживання у свіжому вигляді і для консервування.

Колір зеленця темно-зелений, поверхня з великими горбочками, опушення біле. Маса плода 90—110 г.

Рослини високорослі, з багатьма бічними розгалуженнями.

Можна вирощувати під найпростішими плівковими накриттями, у весняних плівкових та скляних теплицях. Для південних областей він рекомендований для вирощування у відкритому грунті. Але я на власному досвіді переконався, що цей гібрид може давати гарні врожаї у відкритому грунті і в зоні Лісостепу.

Одразу ж зазначу, що, вирощуючи ці сорти та гібриди, я проводив позакореневе підживлення рослин за рекомендаціями для сортів далекосхідної селекції (докладніше про це йшлося у моїх попередніх публікаціях).

Ще декілька слів про передпосівну підготовку насіння, бо загальновідомо, що від цього значною мірою залежить успіх. Щоб відібрати для висіву велике, повноваге насіння, опускаю його в 5%-ний розчин кухонної солі (50 г солі на 1 л води) на 5—7 хв; дрібне та щупле насіння спливає, а повноваге падає на дно. Якщо ж насіння небагато, то його можна відкалібрувати сухим вручну.

Для збільшення кількості жіночого цвіту (зав'язі), особливо коли використовую свіже (минулорічне) насіння, прогріваю його біля батарей центрального опалення або інших джерел тепла протягом місяця при температурі 25—28°. Прогріте насіння дає дружні сходи, рослини раніше починають плодоносити, менше буває пустоцвіту.

Після прогрівання знезаражую насіння в розчині марганцівки (1 г на 0,5 л води) протягом 15—20 хв, після чого промиваю чистою водою (насіння має бути коричневим).

Потім замочую його на 12 год у поживному розчині: на 1 л води беру чайну ложку нітрофоски чи деревного попелу або рідкого коров'яку й попе-

Закінчення. Початок у № 1

Своїми руками

Стаканчики для розсади

Для вирощування розсади я користуюся стаканчиками власної конструкції. Щоб їх виготовити, потрібні картон завтовшки 0,7—1,5 мм, поліетиленова плівка, обгортковий папір та клей. Конструкція та порядок виготовлення — на рисунках.

До кожної коробочки приклеюють дві стрічки з обгорткового паперу завширшки 2—2,5 см, а коли вона складена, скріплюють клеєм їх кінці. По лінії згинання роблять неглибокі надрізи. З обрізків картону вирізують ніжки — вони призначені для того, щоб запобігти підмоканню стаканчика з розсадою.

Щоб встановити плівку, виготовляють спеціальний поршень. Це наглухо склеєна коробочка, менша від стаканчика по довжині і ширині на 1—1,5 см, зате вища в 1,5 раза. Зверху поршень відкритий, а його стінки мають бути дуже гладенькі (для цього можна натерти їх свічкою).

Кільцеву плівку намотують на поршень вільно, не натягуючи. Встановивши в коробочку її та плівкове денце, поршень виймають, обережно притримуючи зверху плівку. В стаканчик засипають грунт.

Коли надходить час висаджування розсади у відкритий грунт, біля садильної ямки розривають паперові стрічки, виймають з коробочки грудку землі разом з рослиною і знімають плівкове денце. А кільцеву плівку видаляють безпосередньо в ямці. Завдяки цьому не пошкоджується коріння розсади, що дуже важливо для деяких культур, наприклад огірків.

Розміри стаканчика залежать від культури, яку ви вирощуєте. Для низькорослих помідорів користуються стаканчиками об'ємом 0,7—0,8 дм³ (10×6×12 см), для високорослих — 1—1,1 дм³.

Стаканчики для вирощування розсади і порядок їх виготовлення: *1 — загальний вигляд стаканчика; 2 — поздовжній вертикальний розріз; 3 — розгортка картонної коробочки; 4 — складання стаканчика; 5 — встановлення плівки; 6 — сходинкова переносна етажерка; 7 — лійка для поливання.*

Щоб перенести стаканчики з розсадою з приміщення на відкрите повітря, виготовив розбірну сходинкову етажерку. Для поливання розсади в стаканчиках користуюсь спеціальною лійкою з пластмасового флакона та трубки.

Якщо акуратно використовувати стаканчики, вони можуть служити 2—3 сезони. Я зберігаю їх розгорнутими у канцелярських папках.

Ю. М. Топілко,
м. Львів

лу. Насіння потрібно обробляти в мішечках з тканини. Після замочування промиваю його чистою водою.

Прогріте, знезаражене, замочене в розчині добрив насіння витримую у вологій тканині при температурі 20—23° до повного набубнявіння (приблизно 1—2 доби). Стежу за тим, щоб воно не проросло, а тільки проклюнулося. Після цього ставлю його на добу в нижнє відділення холодильника (температура 1—2° С). Слід зазначити, що насіння гібридів не прогрівають, а всі інші «процедури» роблять.

Підготовлене таким чином насіння висіваю у відкритий грунт в кінці першої або в середині другої декади травня (якщо дозволяє погода) або в горщечки у кімнаті, коли надворі ще холодно. Посередині грядки загортаю на глибину 2—2,5 см по 2 насінини в один рядок з відстанню між ними 15—18 см. Після появи сходів, якщо зійдуть обидві насінини, одну слабшу рослину вириваю, залишаючи їх 5—6 на квадратному метрі.

Огірки — тепло- і вологолюбна культура. При температурі нижче 15°C їхній ріст припиняється. Тому, коли насіння висіяли в грунт у ранні строки, рослини слід захистити від вітру, холодного дощу, коротких заморозків плівковим укриттям.

Якщо вирощую в кімнаті розсаду, висаджую її в грунт у віці 22—25 днів, коли мине загроза заморозків.

Охоче дам відповідь на запитання, що стосуються агротехніки вирощування огірків. Тільки не забувайте вкладати конверт з адресою для відповіді.

П. М. Філіпчук,
283523, Тернопільська обл.,
Заліщицький р-н, с. Дорогичівка

Врахуйте при щепленні

Щепленням займаюсь близько 50 років і маю в цьому великий досвід. За своє життя довелося щепити від троянди до дуба. Про щеплення плодових дерев написано багато. Повторюватись не буду, але хочу коротко розповісти про те, на що не завжди звертають увагу, хоч воно може бути дуже важливим під час щеплення.

Як відомо, щоб щепити або перещепити плодове дерево, потрібні живці, які слід заготовляти, як стверджується в численних публікаціях, з однорічного приросту 35—40 см. Але що робити, якщо приросту такого розміру немає? У цьому випадку можна брати будь-яку величину, навіть прихопити дворічну гілочку. Живці будуть з так званою п'яткою. Коли це садівника не влаштовує, треба на дереві, яке не дає однорічних приростів, з південного боку зрізати 2—3 гілки діаметром 3—4 см. На них виростуть молоді пагони, котрі наступної весни будуть придатні для живцювання. Особливо цінними я вважаю живці 10—20 см. Вони придатні для щеплення в крону і для повного збереження даного сорту (про це буде далі).

Коли заготовляти живці?

Таке запитання часто задають садівники-початківці. Тож, якщо щеплять до початку сокоруху, живці заготовляють в день щеплення, тобто «з дерева на дерево». Але щепити краще пізніше, коли настане тепла погода, на початку сокоруху.

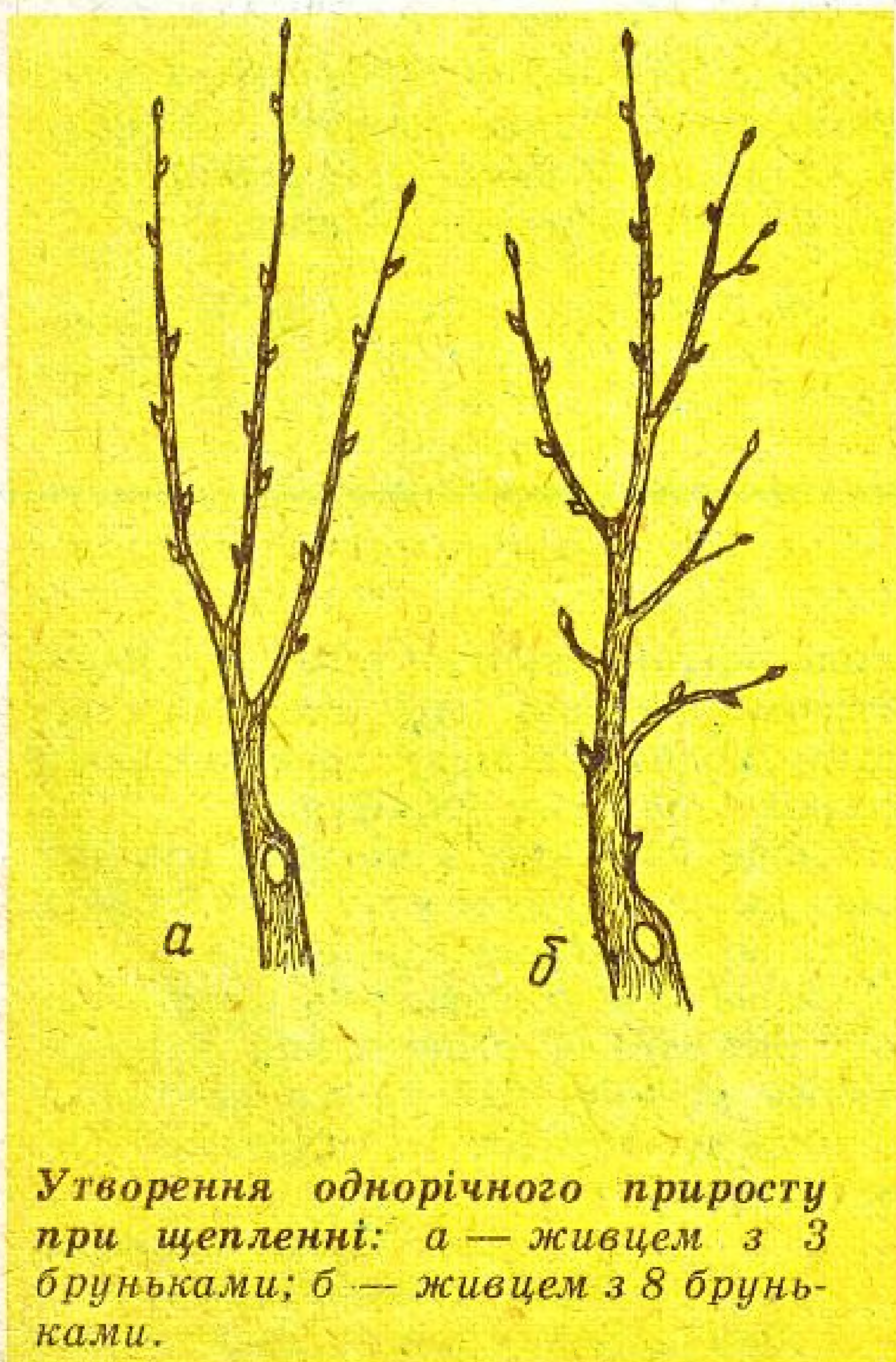
Для щеплення в період сокоруху живці заготовляють завчасно, в теплі зимові дні, щоб вони були у відносному спокої. Бо такі живці іноді доводиться зберігати весь травень, а то й до червня.

Про техніку щеплення уже багато сказано. Але не зайвим буде нагадати, що під час щеплення до сокоруху основну увагу слід звернути на те, щоб камбіальні шари підщепи і прищепи точно збігались. При щепленні за кору усе простіше, бо камбій у цей час в активному стані. Відділивши кору, живець зрізом притуляють до деревини. Це відомо всім. Але, на жаль, дуже часто доводиться чути нарікання від недосвідчених садівників, що все зробили правильно і живці були як тільки-но з дерева, а щепа не прижилась. Тож в тому й річ, що живці були «як тільки-но з дерева».

Пора щеплення за кору припадає на той час, коли вже може бути спека, сухий вітер тощо. А живці, щойно вийняті з холодного підвалу або домашнього холодильника (де зараз модно їх зберігати), ще перебувають в глибокому спокої. Щоб вони набули активного стану (пробудились), потрібно 4—6 днів, а щоб втратили життєздатність, досить одного сухого чи спекотного дня. Тому такі живці потрібно розбудити — «накільчити». Для цього роблять земляну чи глиняну бовтанку у відрі і занурюють в неї живці нижніми кінцями на 1,5—2,0 см. Відро з живцями тримають у затінку. Щепити треба тоді, коли на верхній бруньці живця з'явиться «зелений конус».

Сорт один — плоди різні

Часто трапляється явище, що дерева одного сорту, але плодоносять порізному: одні рясно, а на інших плодів мало; на одному дереві плоди дрібні, на другому великі. Все це залежить від живця, яким щеплено. Якщо взяти пагін, призначений для щеплення, і розділити його на три частини (живці), то з них можна одержати три різних дерева одного й того ж сорту залежно від того, звідки взято живець: з верхівки пагона — дерево пізно вступає в плодоношення, плоди великі, але їх мало, а може й зовсім не плодоносити; із середньої частини — дерево зберігає всі ознаки даного сорту; з нижньої частини пагона — дерево рано вступає в плодоношення, плодів багато, але вони дрібні. Тому для збереження ознак даного сорту живець треба брати із середньої частини пагона. Так завжди роблять у плодорозсадниках під час окулірування. Повністю зберігаються ознаки сорту і в тому випадку, коли щеплять цілими пагонами довжиною 10—15 см.

Утворення однорічного приросту при щепленні: а — живцем з 3 бруньками; б — живцем з 8 бруньками.

Ще часто запитують, якою все-таки має бути величина живця для щеплення? В усіх книжках з садівництва сказано, що повинно бути 3—4 бруньки. А чи це справді так? У старі часи пагони зовсім не різали на шматки і щепили цілими пагонами, ще й з п'яткою (з шматком дворічної деревини). І які ж були садки! А тепер? Для щеплення всіма способами, що пов'язані з формуванням крони, живці застосовують із 3—4 бруньками. А при щепленні в крону живець повинен мати 7—9 бруньок.

Короткі живці дають великі пагони, крона загущується, плодоношення пізнє. При щепленні живцем з 7—9 бруньками з верхніх бруньок виростає 2—3 пагони, а з нижніх утворюються плодові гілочки (див. рис.), котрі вже на третій рік плодоносять. Щеплення в крону можна робити різними способами. Але найзручніший — за кору, а також у бічний заріз. Щеплення за кору роблять поліпшеним способом з відділенням кори на підщепі в один бік. Гілку товщиною до 1,5 см щеплять одним живцем з 7—8 бруньками; 2,0—2,5 см — двома живцями: один з 7—9, другий — з 2—3 бруньками; при товщині зрізу 3—4 см щеплять три живці: два — 7—9, один — 3 бруньки. Живці з 2—3 бруньками застосовують для того, щоб швидше заростав зріз на підщепі. Якщо дерево велике, то в перший рік щеплять у крону з одного боку, а наступного року — з другого.

І дещо про садовий вар. Хоч існує дуже багато рецептів виготовлення садового вару, але приготувати його не так просто, бо в нинішніх умовах ніде придбати складові компоненти. Іноді як замазку використовують пластилін. Маючи гіркий досвід щодо пластиліну, нікому не раджу застосовувати його як замазку. Тому я уже більше двох десятків років для замащування ран на деревах при щепленні і обрізуванні вживаю глиняну замазку. Вважаю її кращою за усякі вари. Для приготування замазки беру 2 частини якісної глини та 1 частину свіжого коров'яку і добре вимішую, щоб глина була м'яка. Дуже добре в глиняну замазку додати вугільного пилу або попелу з дерев листяних порід (з хвойних не бажано). Така замазка в целофановому кульку зберігається весь сезон.

В. Ю. Кошельник,
281474, Хмельницька обл.,
Летичівський р-н, с. Требухівці,
вул. Гагаріна, 30

ДЕРЕН: ВЕГЕТАТИВНЕ РОЗМНОЖЕННЯ

Ця плодова культура нині більше відома як кизил. Але в місцевостях, де вона росте в природі, зокрема на Правобережжі та Прикарпатті України, її з давніх часів називають дереном. Слово кизил у перекладі з татарської мови означає «червоний», вказуючи на колір плодів. Саме під такою назвою кримські садівники-татари продавали дерен на ринках Росії, хоч у Криму культивували не тільки червоно-, а й жовтоплідні його форми.

Агітувати за вирощування великоплідних, урожайних, зимостійких форм дерену, виведених у Центральному республіканському ботанічному саду АН України та садівниками-аматорами, вже немає потреби. Проблема зараз, де взяти сортові саджанці, тобто у його розмноженні.

У літературі описані і рекомендовані, крім насіннєвого, лише такі способи вегетативного розмноження дерену (для збереження сортових ознак), як літнє окулірування (вічком за кору у серпні), відсадками і зеленим живцюванням в умовах штучного туману. Правда, в останній монографії С. В. Клименко «Кизил на Украине» (К., Наукова думка, 1990) згадується, що садівники мають також дерен, щеплений зимовими живцями. Досі чомусь вважалось, що ця рослина не піддається щепленню зимовими і не здатна до укорінення здерев'янілими живцями.

Такий вузький вибір способів розмноження, звичайно, обмежує можливості садівників. Тому я вирішив випробувати інші і переконався, що вони придатні і для дерену, потрібні лише знання і праця.

Щеплення здерев'янілими живцями

Щеплення зимовими живцями дуже привабливе для аматорів. Адже взимку більше вільного часу і можна кудись поїхати за ними. Такі живці легше зберігати чи пересилати поштою. Та й заготовити можна чимало під час зимового обрізування, проте нині їх здебільшого викидають чи спалюють, навіть у тому ж ЦРБС. Якось мені наші науковці відмовили у таких живцях — мовляв, не щепиться, не приживається, марна праця. А це ж безцінний скарб для садівників!

Під час першої моєї спроби нащепити дерен зимовими живцями приживлюваність виявилась дуже низькою — 20—25%. Не вищою вона була і в інших садівників. Але ж була!

Дерен від інших культур відрізняється кількома особливостями. По-перше, у нього дуже рано починається сокорух, причому за сприятливих умов він може бути настільки сильним, що маса соку витісняє живець з обв'язки, як корок, або наповнює за ніч і розриває ізолятор. По-друге, дерен дуже рано зацвітає, поступаючись у цьому лише ліщині.

На другий рік, зробивши запас живців, почав щепити їх з проміжком у 10 днів, починаючи з кінця зими, сподіваючись визначити найбільш сприятливий час. Коли щепив весною, спостерігав набубнявіння бруньок і початок розпускання їх за всіх строків щеплення. Але далі вони засихали, деякі починали розпускати листочки, які не досягали нормальної величини, і теж гинули. Ще менше доживало до осені. Живці з недорозвиненими листочками, які не дали за літо ніякого приросту, гинули взимку. І лише ті, які дали бодай незначний приріст, зимували і вже з наступної весни починали рости нормально.

То що таке щеплення? Це не тільки правильний зріз, щільне прилягання підщепи і прищепи, захист від висихання. Це перш за все утворення калюсу з камбію прищепи і підщепи, далі його злиття і зростання (сполучення) провідних систем щеп. Чим ближче один до одного розміщений камбій підщепи і прищепи, чим на більшій площі він співпадає, тим швидше відбувається злиття калюсу і зростання.

На третій рік вирішив провести досліди на окремих пагонах, зрізаних з дрібноплідних, диких рослин. Брав із сховища живець, розрізував його косим зрізом, робив язичок і знову складав, обв'язував, замазував торці варом, клав у плівкову торбинку, зав'язував і підвішував на вулиці. При цьому повністю виключається проблема біологічної та механічної сумісності прищепи і підщепи. Через певні проміжки часу таку «щепу» розв'язував і дивився, як іде зростання. Крім того, кілька разів протягом зимово-весняного періоду вносив живці із сховища у приміщення і клав у місцях з різною температурою, щоб виявити, коли і як буде утворюватися калюс.

Таким чином вдалося встановити останню і головну причину неприживлюваності живців дерену. Виявилося, що у нього клітини камбію стають активними, набувають здатності ділитися і утворювати калюс при відносно високій температурі — близько 12—14° тепла. Отже, немає рації щепити дерен, якщо температура середовища нижча за цей поріг активності. Калюс не утвориться і зростання не відбудеться. А для сокоруху і розкриття квіткових бруньок потрібна значно нижча температура — лише 3—7°С. Листкові бруньки розкриваються за температури 7—10°С.

У різних садових рослин камбій стає активним за різних температур. Найменш вибаглива, мабуть, горобина, у якої і камбій і бруньки виходять із спокою при дуже низькій плюсовій температурі, а найбільш вибагливий до тепла горіх волоський, звідси і труднощі з його щепленням.

При щепленні в кінці зими — на початку весни живці прищепи дерену зберігають життєздатність за рахунок внутрішніх запасів вологи і поживних речовин. Набубнявіння бруньок свідчить, що живець живий, а розпускання листочків — що щеплення проведено правильно і є добрий контакт прищепи з підщепою, яка виділяє сік. Живець просто вбирає вологу з поверхні зрізу підщепи, приблизно як гніт або як живець, встромлений у вологу землю. Але оскільки зростання не відбувається, бо ще холодно, то з часом поверхні зрізів окислюються, вкриваються шаром відмерлих клітин чи просто збродженого соку. Цей прошарок ізолює прищепу від підщепи, перешкоджає зростанню зовсім або робить його неміцним чи обмежує по площі. Коли температура підвищується, бруньки прищепи розкриваються (раніше, ніж починається зростання), випаровування збільшується і живець, виснаживши свої запаси, гине.

Отже, щоб успішно щепити дерен, треба враховувати його специфічні біологічні особливості, що я й роблю у своїй практичній

роботі і раджу усім, хто вирощує цю культуру.

Весною у відкритому грунті. Живці потрібно заготовляти якнайраніше, ще у стані спокою, у грудні — на початку січня, не очікуючи відлиг, які стали тепер такі характерні для наших зим, особливо на заході України. Зберігати живці найкраще у морозильнику, при мінусовій температурі.

Щеплю живцем за кору або і вприклад тоді, коли на підщепі уже розвивається листя — не раніше середини квітня і до середини травня. Живці виймаю з морозильника ще звечора, розморожую їх за ніч при 4—5° тепла, а щеплю вранці. Вони приживаються з ізоляторами або і без них на 100%. Живці, які зберігались при вищій температурі (від 0 до 5° тепла), швидше виходять із стану спокою, а це втрата часу, і приживлюються гірше — 60—100%.

Щеплення живцями з укороченими бруньками. Оскільки з морозильниками тепер скрута, доводиться використовувати і живці, які зберігалися просто у прохолодному місці при 0—10° тепла. Такі живці тримаю у плівкових мішечках. Листкові бруньки в них бубнявіють, але не розкриваються.

Щоб зменшити випаровування і витрачання поживних речовин у прищепи і відтягнути цей процес на більш пізній час, коли вже почне утворюватись калюс, випробував спосіб щеплення живцем з укороченими бруньками. Щеплю так само, але бруньки на живці гострим ножем обрізую трохи вище від основи (за 1—2 мм від пагона). Або обрізую не всі, а залишаю одну цілу і одну укорочену, а решту вирізую повністю.

Що тут відбувається? По-перше, зменшується кількість споживачів вологи і поживних речовин. Внутрішні запаси живця тепер (при відсутності бруньок, які пробуджуються) підуть спочатку на утворення калюсу на зрізі. По-друге, вегетативна брунька — це пагін у мініатюрі. Укоротивши її, я обрізав верхівку пагона. З часом із сплячих бруньок у пазухах листків цього ще не розвиненого із зимової бруньки пагона відростає новий пагін заміщення. Відростає, але пізніше! Пізніше аж на тиждень, ніж з неукороченої бруньки. З цілої бруньки при 12—16°С листя починає розвиватись на 5—10-й день, пагін рости на 7—12-й день, з укороченої — на 10—20-й день. А калюс на зрізі починає утворюватись на 6—10-й день.

Отже, укоротивши бруньку, я змінив черговість важливих процесів — утворення калюсу (зростання) і росту прищепи. Тепер калюс утворюється раніше, ніж починає рости прищепа. А значить, і постачання вологи та поживних речовин з підщепи у живець тепер можливе раніше або одночасно із розпусканням листя і ростом прищепи. Це дає змогу підвищити приживлюваність живців дерену, які зберігались не в найкращих умовах, до 90—100%.

Якщо після щеплення стоїть суха або холодна погода, можна частково або повністю укорочувати бруньки незалежно від умов зберігання живців.

Весною у приміщенні. На початку лютого відкопав заготовлені з осені сіянці-дички дерену. Одну добу розморожував їх при 3—5°С тепла. Нащепив живцем вприклад з язичком, висадив у горщики і поставив у кімнатну тепличку «Флора». Це не найкраща для цього тепличка, але, як кажуть, на безриб'ї і рак риба. Повітря у ній нагрівається від люмінесцентних ламп. Вмикав лампи щодня на 10—12 годин. Температура у теплиці перевищувала навколишню не більш як на 8—10° і досягала 20—24°С. Після вимикання ламп температура швидко знижувалась до кімнатної (10—14°С).

Квіткові бруньки швидко розкрились і цвітіння почалося на 6—7-й день. Ростові бруньки розкрились на кілька днів пізніше. Листя з'явилось на 10—12-й, а пагони почали помітно рости на 13—15-й день. У живців, в яких бруньки були вкорочені, ці фази розвитку настали пізніше — на 17—20-й день. Площа поверхні листочків спочатку дуже мала, але пізніше розвиваються листки уже нормального розміру. На живці із залишеними бруньками слід надіти ізолятори, бо вологість повітря у такій тепличці невисока; живці з укороченими бруньками захищати немає потреби. Приживлюваність — 100%, а при щепленні вічком з щитком вприклад — 75—100%.

При щепленні у теплицях, де висока вологість повітря, або під ізоляторами не можна саджанці, які уже дали приріст, одразу переносити у сухе місце, а тим більше ставити на підвіконня, що освітлюється сонцем. Через годину молодий приріст прищепи зів'яне, навіть якщо саджанець ви щойно полили. Привчати до нових умов потрібно поступово протягом одного-двох тижнів. За високої вологості повітря і високої температури у теплиці, листя дерену може пошкоджуватись грибковими хворобами.

Немає потреби щепити дерен обов'язково у теплиці. Це можна робити і на підвіконні, якщо температура у кімнаті досить висока — 20—25°С.

У травні чи навіть у червні щепи дерену привчаю до свіжого повітря, виставивши горщики у затіненому затишному місці під деревами чи кущами, а вже потім пересаджую у грунт.

Щеплення влітку

Зеленими живцями. Можна щепити дерен і зеленими живцями — так, як бузок. Тут також важливо отримати приріст, який зможе повністю перезимувати. Але під ізолятором майже 100%-на вологість повітря, роса, і у багатьох форм дерену листя, кінці пагонів і точки росту загнивають. Через це такий спосіб потребує постійної, щоденної ува-

ги і придатний більше для експериментів, ніж для практичного використання.

Проростаючим вічком. Я випробував надійніший і простіший спосіб — ранньолітнє щеплення проростаючим вічком. Роблять його трохи пізніше: наприкінці травня — в середині червня. У цей час на молодому прирості прищепи, в нижній частині пагонів, уже є закладені і сформовані в пазухах листків бруньки. Ними і щеплю на сіянцях-дичках, ближче до грунту, звичайним способом — вічком за кору в Т-подібний розріз або з щитком вприклад. Приживлюваність висока, близько 100%. Через два тижні дички вище місця щеплення або зовсім обрізую, або надламую так, щоб пагін зайняв положення, близьке до горизонтального. Ще через два тижні прищепа проростає, і на осінь маю готовий саджанець.

Цим способом у наших умовах можна щепити й інші культури, особливо ті, котрі дають за літо два прирости чи швидко закладають у пазухах листків бруньки по всій довжині пагона, наприклад абрикосу, грушу китайську.

Сплячим вічком. Коли доводиться щепити пізніше, наприкінці червня — в середині липня, дичку вже не обрізую, залишаю до весни. Звичайно саджанець буде тепер на рік пізніше. За ранньолітнього окулірування вічка перезимовують на 100% і на відміну від рекомендованого у літературі строку (серпень) немає проблем з відставанням кори.

Колись, щеплячи бузок у традиційні строки — в кінці липня — у серпні, я отримав стопроцентне приживлення вічок восени, проте взимку всі вони відпали, хоч не було лютих морозів. Зазнавши такої невдачі, наступного року вирішив щепити зеленими живцями. Але сортовий бузок вдалося дістати лише на початку червня, коли щепити зеленими живцями було уже пізно. Сформовані бруньки в пазухах листків викликали думку їх нащепити. Заокулірував — прижились, усі повністю перезимували і проросли весною. А пізніше цей досвід став у пригоді і для дерену та горіха. Безперечно, літературу потрібно читати, але найвищий авторитет — це власний досвід.

Щеплення восени

Осіннє щеплення є видозміною тепер дедалі популярнішого зимового щеплення плодових культур. Але обов'язково треба враховувати фізіологічні особливості дерену, насамперед глибокий природний спокій восени і температуру, необхідну для зростання прищепи й підщепи.

У дерену, як і в інших садових рослин, є два типи спокою. Перший — природний, глибокий спокій, зумовлений переважно внутрішніми чинниками, у нього рослина входить восени. Це своєрідна пам'ять предків. Якщо перенести восени гілку дерену, яка ще не знала морозів, у тепло, то вона почне розвиватися не відразу, а місяців через два. Рослина набуває здатності виходити з природного спокою під впливом невисоких температур. Спочатку позитивних, але не вище 10°C, і негативних протягом певного часу, як правило, 1—2 місяці. Але після цього за звичайних умов надворі вже зима, рослини розвиватись не можуть і перебувають у вимушеному спокої, спричиненому зовнішніми обставинами, перш за все холодом.

Щеплення роблю на викопаних сіянцях живцем вприклад з язичком, можна і вічком з щитком вприклад. Прищепивши, ставлю їх у тепле місце, де температура не нижче 15°C, на місяць-півтора для зростання. Після цього температуру знижую до 10—15° тепла, а з пробудженням бруньок на прищепі зберігаю до весни у холоді — від 0 до плюс 5°C. Найпростіше мати справу з щепами, посадженими у горщики. Вони зберігаються на підвіконні, як звичайні кімнатні рослини.

Щеплю восени, коли листя ще зелене, але перед самим обпаданням, або зразу після пошкодження його першим заморозком. Щепити можна живцями з листям, надівши зверху ізолятор, і живцями без листя. Якщо ж живці для осіннього щеплення заготовляю заздалегідь, зберігаю їх не за низької, а навпаки, за підвищеної температури (вище +10°C).

Особливих переваг осіннє щеплення не має, оскільки цілу зиму щепи потрібно десь зберігати. Це скоріше для різноманітності. Але якщо мати підщепу у горщиках, можна нащепити її ще раніше — наприкінці серпня — у вересні живцями, взятими безпосередньо з куща, який сподобався своїми плодами. У відкритому грунті щеплення в цей час вже не вдається.

Укорінення здерев'янілими живцями

Якось не встиг прищепити живці весною. Вони так і залишились прикопаними у торфокришці з північного боку будівлі. Влітку на них з'явилися листочки і навіть невеликий приріст. Спочатку подумав, що вони розвиваються за рахунок внутрішніх запасів живця і вологи із субстрату. Проте здивуванню не було меж, коли, висмикнувши кілька, побачив на них корінці. А до цього вже прочитав у літературі про нездатність дерену укорінюватися здерев'янілими живцями, хоч і доводилося укорінювати прикопані гілки. А тут живці укоренилися на 50—60%, причому самі, без догляду. Щоправда, брав їх з 7—8-річного сіянця, який тільки вступив у плодоношення, а молоді рослини, як відомо, укорінюються краще.

Тепер живці для укорінення заготовляю і зберігаю так само, як і для весняного щеплення,— у грудні, при мінусовій температурі. На укорінення ставлю їх у травні, коли тепло. Чим тепліше, тим краще. Беру живці довжиною 30—40 см, вирізую повністю до основи всі бруньки (зайві споживачі) і лише на верхівці пагона залишаю 1—2 пари бруньок або і їх проріджую, залишивши по одній цілій у вузлі. Чим більший живець, тим більший у нього запас поживних речовин (вологу буде вбирати з субстрату) і тим більше сподівань на укорінення. Чим менше бруньок, тим більше поживних речовин припаде на одну точку росту і тим легше вона виживе. Крім того, точка росту на пагоні вступає у протиріччя з ростом коренів і в конкуренцію з корінням за поживні речовини. На верхівці ростучого пагона в точках росту утворюються біологічно активні речовини, котрі гальмують ріст коренів. Так рослина регулює у часі і просторі місце споживання найбільшої кількості поживних речовин — то у коренях, то у кроні. На обидва боки не завжди може вистачити одночасно. Видаливши зайві бруньки, я зменшую цю конкуренцію.

На поверхню грунту насипаю субстрат (суміш старої вивітреної торфокришки з піском чи будь-який інший, в якому добре укорінюються живці звичайних культур) шаром близько 5 см. Кладу на нього живці горизонтально і так, щоб лише верхівкові бруньки залишились на повітрі, виступали за край насипаного субстрату. Зверху на живці насипаю ще 5—7 см субстрату. І все. Догляд: полив, видалення бур'янів, притінення від сонця. Приживлюваність близько 50%. Пересаджую укорінені саджанці на другий рік.

Для кращого укорінення можна використовувати усі відомі при-

йоми, що цьому сприяють: живці з п'яткою, перетяжка влітку, використання стимуляторів.

Можна укорінювати здерев'янілі живці і у приміщенні, поставивши ящик з субстратом і живцями на ту ж тепличку «Флора» зверху. Субстрат підігрівається знизу до 25—28° тепла, що підвищує укоріненість до 70%.

Найкращі результати дає попереднє прогрівання живців у плівкових торбинках для утворення калюсу (як кільчування у винограду), з використанням природного спокою. Тут між кільчуванням і укоріненням допускається перерва.

Укорінення восени

У вересні-жовтні беру живці довжиною 20—30 см з листям, краще з п'яткою, або заздалегідь ще влітку роблю на них перетяжку. Насипаю у плівкову торбинку вологий субстрат, ставлю у нього живець, обприскую, зав'язую зверху і ставлю або підвішую його у теплому місці на світлі. Осіннє листя випаровує мало вологи та стійке до грибкових хвороб і є уже не споживачем, а коморою поживних речовин. Крім того, на світлі воно продовжує фотосинтез і додаткові поживні речовини будуть переміщуватись до зрізу і сприяти укоріненню. Тонка плівка пропускає кисень і вуглекислий газ, але затримує вологу, тому догляду такий укорінюванець майже не потребує.

Час укорінення можна змістити і на більш ранні строки, коли достигають плоди. Але чим раніше взято живець, тим швидше у нього можуть прорости бруньки. Взяті на початку серпня живці взагалі можуть не увійти у спокій, а дати повторний приріст і не укорінитись зовсім.

Укорінення здерев'янілими живцями для любителів вигідне тим, що взагалі не потрібна підщепа, бо і вона може бути дефіцитом.

Обмежені можливості не дали змоги підібрати найбільш оптимальний режим укорінення. Особливо важливо визначити найкращі умови для утворення калюсу і розвитку коренів (вони, мабуть, не співпадають), підібрати найкращий субстрат. Але проведені експерименти показали, що навіть у примітивних, любительських умовах дерен можна успішно розмножувати різними способами майже протягом всього року. Тож тепер проблема не у розмноженні, а в тому, де брати сортовий матеріал.

В. М. Баточенко.

Відбирайте скороплідні сорти

Серед численних запитань, котрі надходять до редакції від читачів «ДСГ», трапляються й такі: «Чому горіховому дереву вже понад 10 років, а воно ще не плодоносить? Чому не рясні врожаї? Як виростити саджанці скороплідного волоського горіха?..»

Відповідає на ці запитання науковий співробітник Інституту садівництва Української академії аграрних наук Наталя Василівна Шевчук.

Подібні запитання надходять не тільки до редакції «ДСГ», а й мені особисто. Найчастіше запитують: чому горіх цвіте, але не плодоносить? Щоб відповісти на таке запитання, необхідно з'ясувати деякі біологічні особливості цвітіння і запилення цієї рослини.

Волоський горіх належить до однодомних рослин з роздільностатевими квітками. На одному й тому ж дереві чоловічі (тичинкові) й жіночі (маточкові) квітки, як правило, цвітуть не одночасно. Це явище називається дихогамією. На одному дереві спочатку цвітуть чоловічі квітки, а після них жіночі, на іншому, навпаки, спочатку жіночі. Перше дерево називається протоандричним (ПА), друге — протогінічним (ПГ). Різниця в часі цвітіння квіток на одному дереві може досягати двох тижнів. Завдяки дихогамії і відбувається перехресне запилення горіха. Тепер легко уявити, що для нормального запилення і зав'язування плодів на дереві з ПГ-типом цвітіння необхідно, щоб неподалік цвіло протоандричне дерево, і навпаки. Якщо ж такого запилювача немає, дерево, як правило, не плодоносить.

Придивіться, будь ласка, до свого горіха під час цвітіння. Якщо встановите, що для нього не вистачає запилювача, посадіть поруч скороплідне дерево з протилежним типом дихогамії (або ж спробуйте прищепити в крону живці такої форми). Звичайно, для цього потрібне терпіння не на один рік.

Імовірно також, що горіх не плодоносить з інших причин. Найчастіше це може бути підмерзання жіночих квіток під час пізньовесняних заморозків, які в більшості областей республіки трапляються і в кінці травня. Враховуючи це, при садінні дерев слід віддавати перевагу пізньоквітуючим формам.

Якщо ж не бажаєте втрачати дорослого дерева, квіти якого регулярно пошкоджуються заморозками, постарайтесь захистити його загальноприйнятими способами (димінням, поливом дерев та обприскуванням крони водою).

Протягом сотень років люди відбирали найкращі плоди найврожайніших, найзимостійкіших дерев і висівали їх. В результаті цієї багатовікової народної селекції ми маємо зараз багатющий вибір форм з широким спектром ознак, що успішно ростуть і плодоносять практично по всій території України. В літературі описано безліч великоплідних, тонкошкаралупних, гронових сортів волоського горіха. Але слід мати на увазі, що за назвою сорту стоїть, як правило, однеєдине маточне дерево. Проблема вегетативного розмноження цієї культури в масштабі республіки, на жаль, залишається ще невирішеною. Тому, не маючи можливості придбати щеплені саджанці описаних сортів, кожен, хто хоче виростити врожайний горіх, мусить сам бути трішечки селекціонером.

Кращі горіхові дерева (за урожайністю, скороплідністю, типом плодоношення) потрібно відбирати з великої кількості сіянців.

Якщо материнське дерево було скороплідним, з великими плодами, м'якою шкаралупою, гарно виповненим ядром, то ймовірно, що переважна більшість сіянців (близько 80%) успадкують ці ознаки. Тому необхідно висіяти кілька десятків плодів і, отримавши сіянці, з них відбирати кращі. Перш за все відбирають найскороплідніші. В плодорозсаднику Інституту садівництва в 1992 році були окремі деревця, котрі дали плоди вже на першому році життя (див. фото)! А на 2—3-й рік, як правило, починає плодоносити переважна більшість сіянців скороплідних форм горіха.

В подальшому із скороплідних рослин відбирайте урожайніші, з великими плодами та іншими цінними ознаками.

Якщо ж горіху вже 10 років і він ще не плодоносить (навіть не квітує), то це явно не скороплідна форма. Але вибракувати таке дерево не поспішайте. Чекали більше, то потерпіть ще деякий час. Сподіваюсь, що через рік-два дерево все-таки почне давати плоди. А тоді вже, оцінивши їх якість, урожайність дерева, вирішите, що з ним робити. А поруч закладіть невеличкий горіховий розсадник, з якого зможете поповнити свій сад деревами або замінити ті, котрі не виправдали ваших сподівань.

Н. В. Шевчук

І горіх хворіє

Мій горіх, якому близько двадцяти років, підмерз років п'ять тому. Сухе гілля я зрізав, нині уже виросло нове, велике.

Проте ось уже кілька років на листках з'являються бурі плями, більшість горіхів обпадає, коли вони ще зелені, у зав'язі плода утворюється чорна гниль, а невдовзі горіх увесь стає чорний. Що з моїм горіхом?

Н. М. Шумицька,
м. Київ

Симптоми захворювання горіха описані не конкретно, але можна вважати, що йдеться про бактеріоз і буру плямистість, або марсоніоз горіха.

Бактеріоз. Уражуються майже всі надземні органи рослини, особливо листя, пагони, гілки і плоди.

На листках з'являються спочатку дрібні, круглясті чи кутасті плями, які просвічуються. Вони охоплюють переважно жилки і черешки. У подальшому плями збільшуються і зливаються у великі коричневі некротичні зони.

На пагонах утворюються водянисті круглясті плями, які збільшуються в розмірах, чорніють і стають трохи вдавленими. Дуже уражені гілки засихають, починаючи від верхівки, їхня деревина буріє і вкривається слизистою масою.

У молодих плодів уражується екзокарпій і ядро, яке стає чорним і загниває. Плоди зморщуються, чорніють і часто обпадають. У достигаючих плодів гниль обмежується екзокарпом. Дуже сприятливі до бактеріозу одно- і дворічні саджанці в шкілках, а також дорослі плодоносні дерева. На уражених ділянках кори пагонів часто виділяється білуватий бактеріальний ексудат, який є джерелом інфекції.

Заходи боротьби. Обрізувати уражені і сухі пагони та гілки, захоплюючи 6—8 см здорової тканини і спалювати їх. Місця зрізу дезинфікувати 1%-ним розчином мідного купоросу, 3%-ним залізного купоросу або 10%-ним розчином формаліну, після чого замащувати садовим варом, бордоською пастою чи сумішшю глини з вапном (2:1).

Обробляти дерева 3%-ною бордоською рідиною (300 г мідного купоросу і 400 г вапна на 10 л води) до розпускання бруньок.

Протягом вегетаційного періоду провести обприскування рослин фунгіцидами в такі строки: перше — відразу після цвітіння 0,4%-ною суспензією 80%-ного полікарбацину (40 г на 10 л води); друге — через 14 днів після першого 0,5%-ною суспензією 50%-ного каптану (50 г); третє — через 20 днів після попереднього 0,4%-ною суспензією 80%-ного поліхому (40 г) або 1%-ною бордоською рідиною (100 г мідного купоросу і 100—120 г вапна на 10 л води).

В США проти бактеріозу рекомендовані багаторазові обробки волоського горіха антибіотиком дигідрострептоміцином (25 мг на 1 л води) з інтервалами 8—10 днів.

Знищувати кліщів — переносщиків бактеріозу, обприскуючи дерева 0,75%-ною емульсією 10%-ного карбофосу (75 г на 10 л води), 0,06%-ною емульсією 5%-ного карате (6 г) або 0,8%-ною суспензією 80%-ної сірки (80 г).

Бура плямистість. Хвороба проявляється в ураженні листя, черешків, плодів, плодоніжок і пагонів. На молодому листі утворюються спочатку невеликі, круглясті бурі чи світло-бурі плями. Потім плями збільшуються, часто зливаються, досягаючи великих розмірів, стають сіруватими з широкою брунатною облямівкою. Розмір плям та їхня кількість залежать від сприйнятливості сорту, погодних умов. Надто уражене листя може передчасно обпадати. З нижнього боку листків на початку літа з'являються дрібні коричневі подушечки (конідіальне спороношення патогену). Подушечки, дозріваючи, розвиваються і спори виступають на поверхню у вигляді білого порохнявого нальоту.

На черешках листків плями подовжені, темно-коричневі, по боках чорні.

Плоди вкриваються круглястими або неправильної форми великими темно-бурими плямами. В місцях ураження вони розтріскуються, засихають і часто передчасно обпадають.

На уражених пагонах з'являються сіруваті виразки.

Заходи боротьби. Надійно захистити дерево від марсоніозу може тільки комплекс профілактичних заходів, який включає агротехнічні і хімічні заходи.

Для знищення зимуючого збудника інфекції приорати, прикопати чи спалити обпале листя або обприскати його і грунт 1%-ним ДНОК (100 г на 10 л води) восени (після листопаду) чи рано весною (до розпускання бруньок). Обробку ДНОК проводити за температури повітря не нижче +4°С і не вище +20°С один раз на 3 роки. В інші роки з цією ж метою рекомендують обприскувати дерева по бруньках, які уже відпочивають, 3%-ною бордоською рідиною або 4%-ним розчином 53%-ного залізного купоросу.

Першу обробку, яка запобігає первинному зараженню дерев, проводити у травні (на початку розсівання аскоспор) 1%-ною бордоською рідиною або 0,4%-ною суспензією полікарбацину. Друге обприскування зробити через 12—14 днів після попереднього 0,4%-ною суспензією 90%-ного хлорокису міді або 0,5%-ною суспензією каптану. Третю і (в разі потреби) четверту обробку проводити з інтервалами 15—20 днів 1%-ною бордоською рідиною, 0,4%-ною суспензією поліхому, 0,5%-ною суспензією 50%-ного фталану або їхніми замінниками.

Ю. В. Калюжний,

Розкішний будинок для бідної родини

Парадоксальність такої назви визначається бажанням підказати читачеві можливість мати будинок з високим рівнем комфорту в умовах обмежених матеріальних засобів. Йдеться про родини з невеликим рівнем доходів.

Проблеми забезпечення таких родин житлом мають давню історію в багатьох країнах з кінця XIX сторіччя. Їх вирішення зводилось до пошуків помешкання з мінімально припустимим рівнем умов. При цьому виходили з фінансових можливостей малозабезпечених верств населення або благодійних програм. Здавалося, такі соціальні групи приречені задовольнятися найменшим.

Мої пропозиції грунтуються на тому, що протягом свого «життя» будинок здатний розвиватися і рости, як живий організм. Більше того, це може стати справою кількох поколінь. Таким чином, невеликі економічні ресурси, що витрачаються тривалий час, можуть дати значні результати. Було б бажання.

Головна умова — створення такого проекту, який би визначав черговість фаз зростання будинку. При цьому на кожному етапі має бути завершена споруда, що забезпечує певні умови життя, не прирікаючи власника на «довгобуд». Реалізується принцип: «Світле майбутнє — сьогодні».

Наведу приклад. В одному з номерів «ДСГ» був вміщений мій матеріал про архітектуру садових будинків, де обгрунтовувалася пропозиція про застосування циліндричних стін та планів оригінальної геометрії. Спробуємо взяти цей проект як основу можливого розвитку котеджу або навіть вілли.

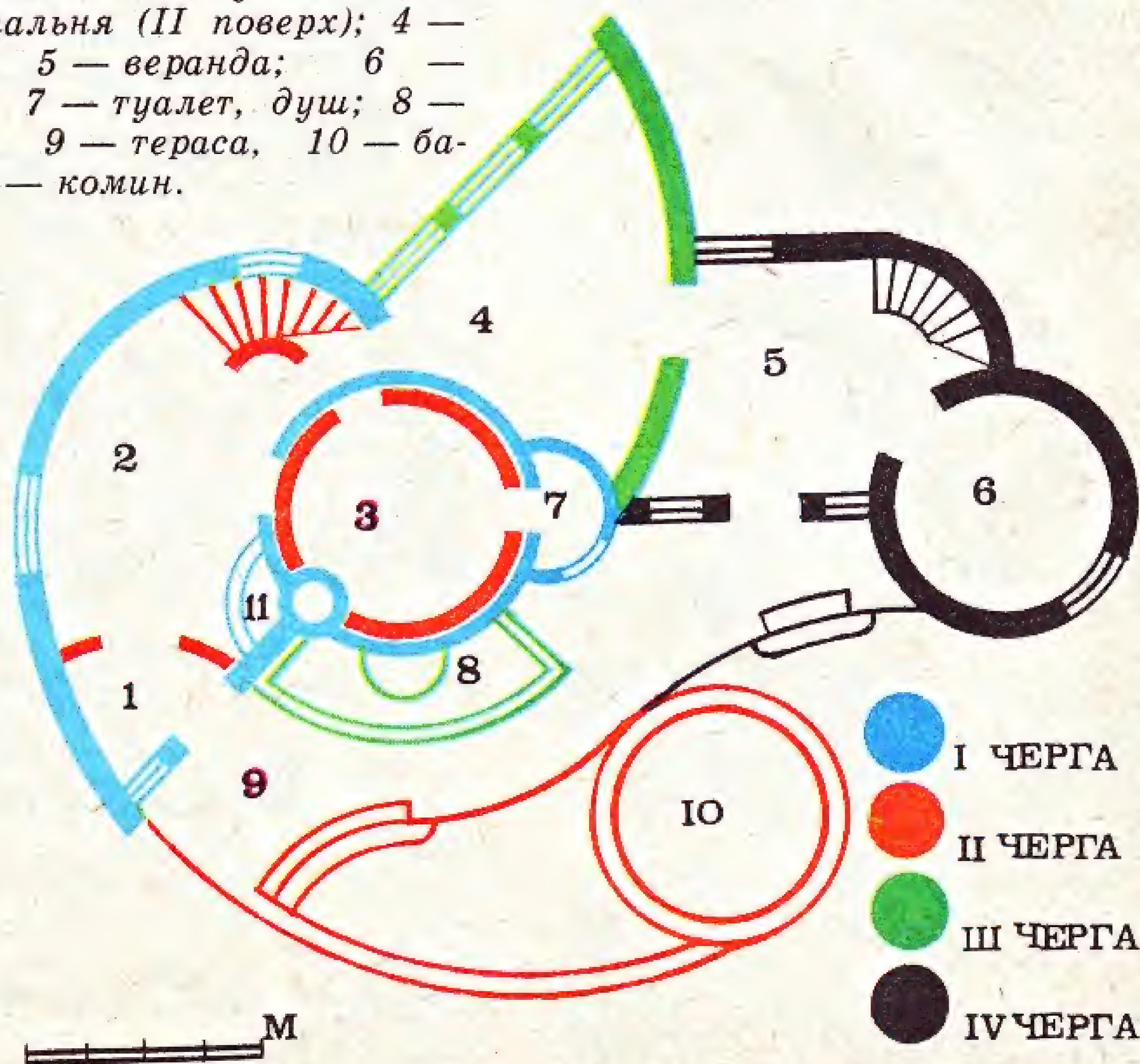
Починаючи роботу, слід уявляти кінцевий результат. З цією метою резервують територію та закладають фундамент. Оскільки йдеться про принципи архітектури будинку, здатного розвиватися, не будемо зупинятися на конструкціях фундаментів — існує достатньо варіантів. Звернемо увагу на черговість та зміст фаз.

Перша «брунька» майбутньої вілли має бути досить скромною: це — житлова кімната з кухнею та туалетом.

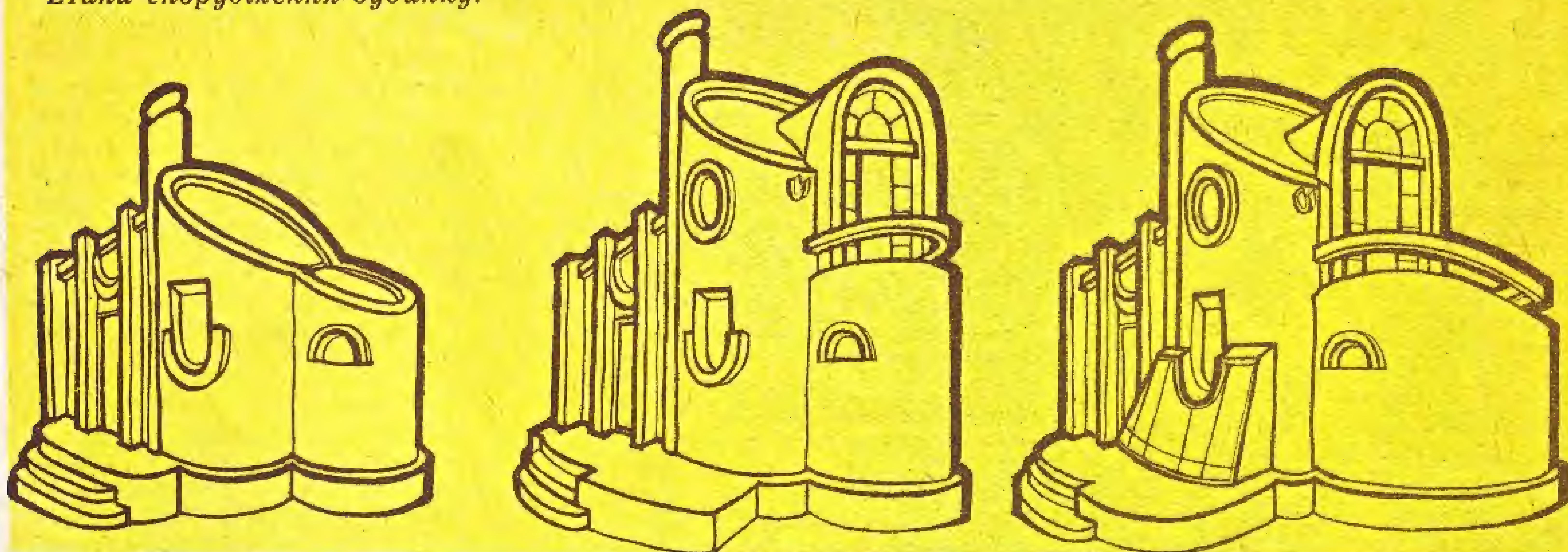
На другому етапі тимчасовий дах над кухнею перетворюється на підлогу спальної кімнати, а дашок туалету — на балкон. Колишній ганок стає терасою з широкими сходами, дощові води з даху збираються до басейну.

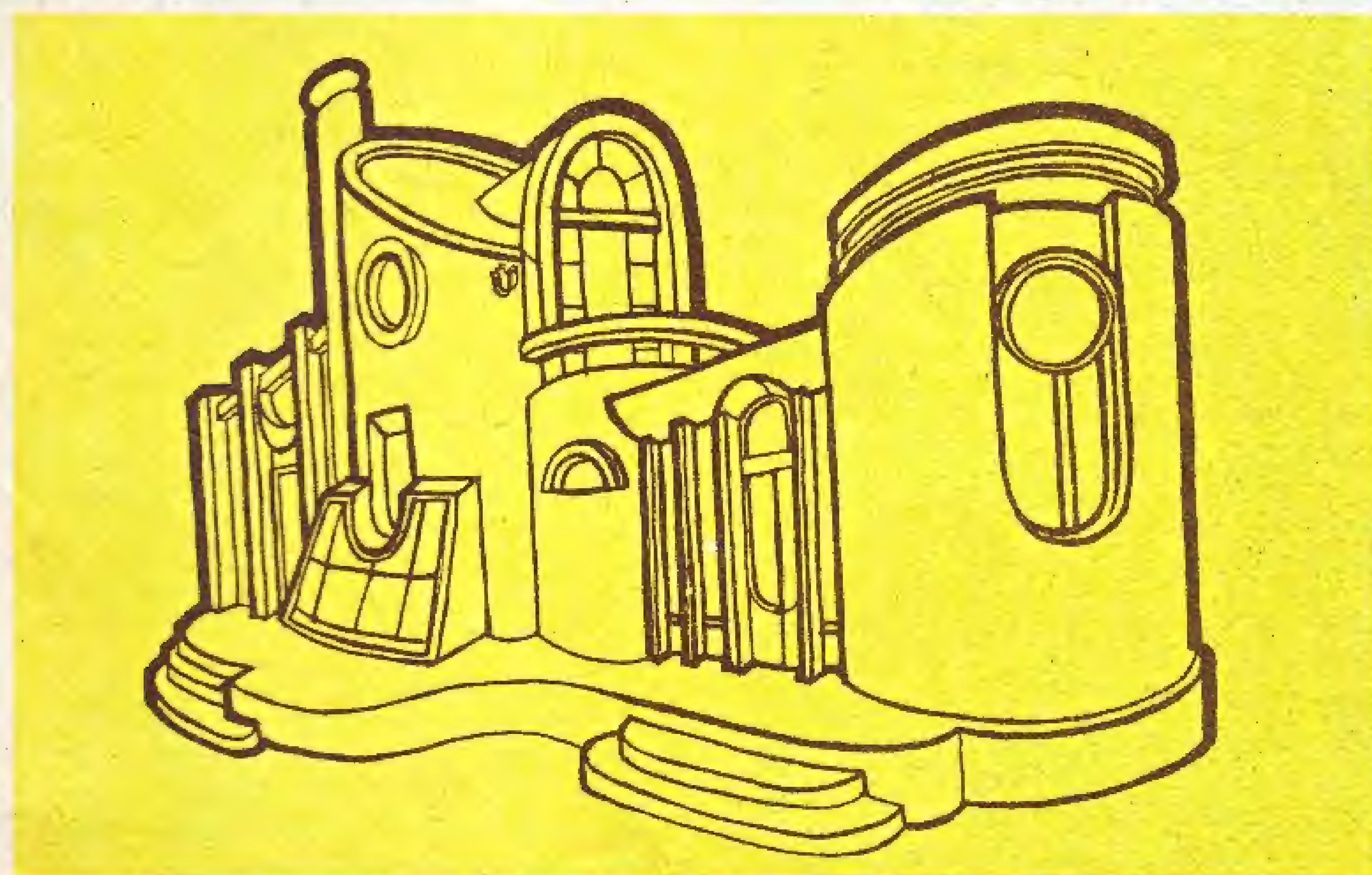
Третій етап передбачає спорудження другої великої кімнати з терасою вгорі та влаштування передпокою. Пропонується також

План будинку: 1 — передпокій; 2 — вітальня; 3 — кухня (I поверх), спальня (II поверх); 4 — спальня; 5 — веранда; 6 — спальня; 7 — туалет, душ; 8 — теплиця; 9 — тераса, 10 — басейн; 11 — комин.

Етапи спорудження будинку.

добудова оранжереї (тепер стає зрозумілим розташування спільного димоходу).

Постає питання: чи є кінець розвиткові будинку? Можливості його невичерпні. Поряд з нарощуванням поверхів, можна як зберегти єдиний центр, так і влаштувати другий, що особливо доцільно для родин, які складаються з кількох поколінь. Центри поєднуються через простір спільної вітальні.

Так виникає досить незвична, хоча і нескладна в будівництві оселя. Слід зауважити, що саме незвичність форм вирізняє будинок на тлі сусідніх споруд, надає йому репрезентабельності.

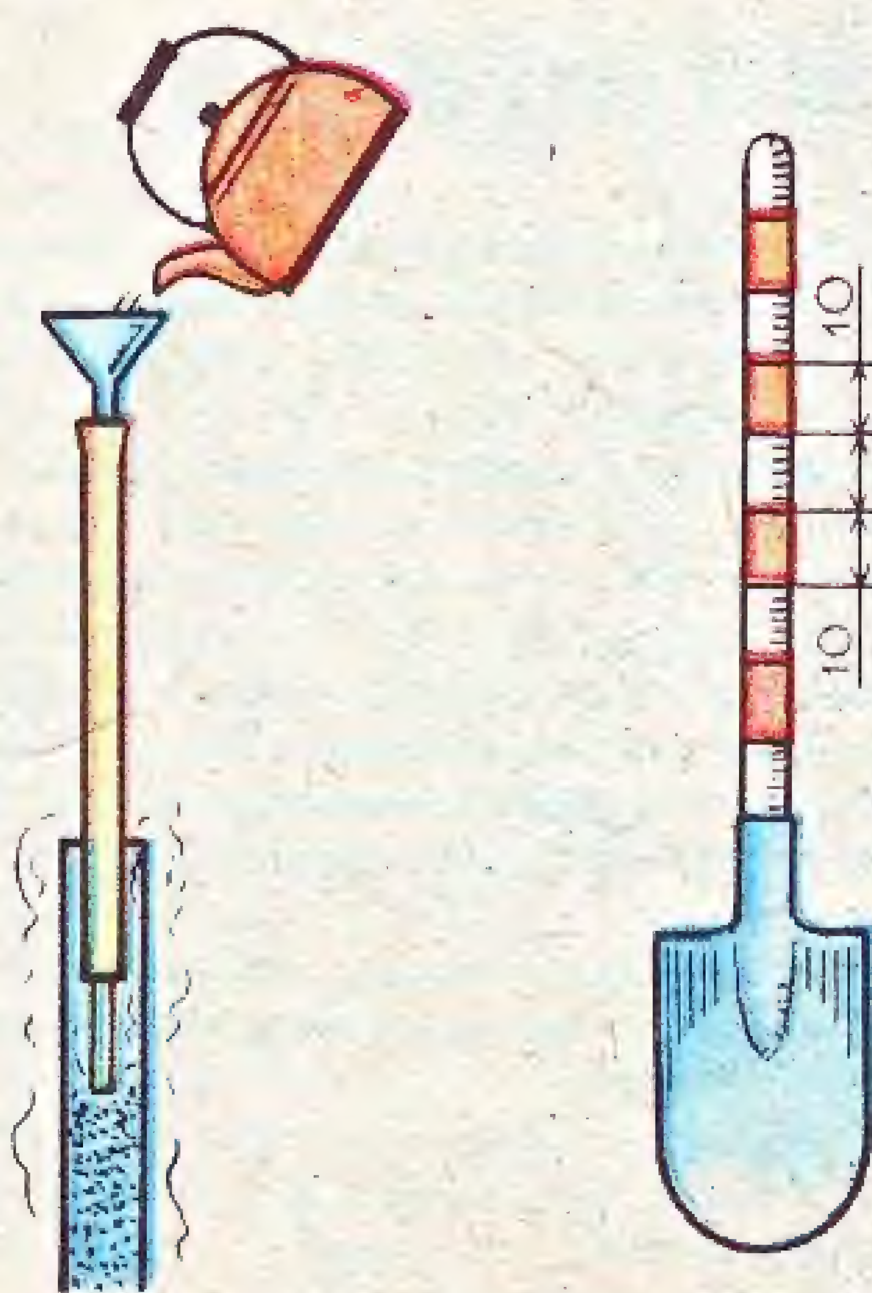
На завершення повинен застерегти, що метод добудови — не новий і широко розповсюджений, але треба розрізняти стихійну добудову кімнат, комор та мансард від заздалегідь продуманої композиції, до створення якої залучений спеціаліст останньої у світі комплексної професії — архітектор (у перекладі з грецької — вищий майстер). У першому випадку є майже стопроцентна вірогідність виникнення хаотичного середовища, що підсвідомо нівечить смак його мешканців, в другому — створюються умови для гармонійного та гідного людини існування.

І. Й. Лошаков,
архітектор, м. Київ

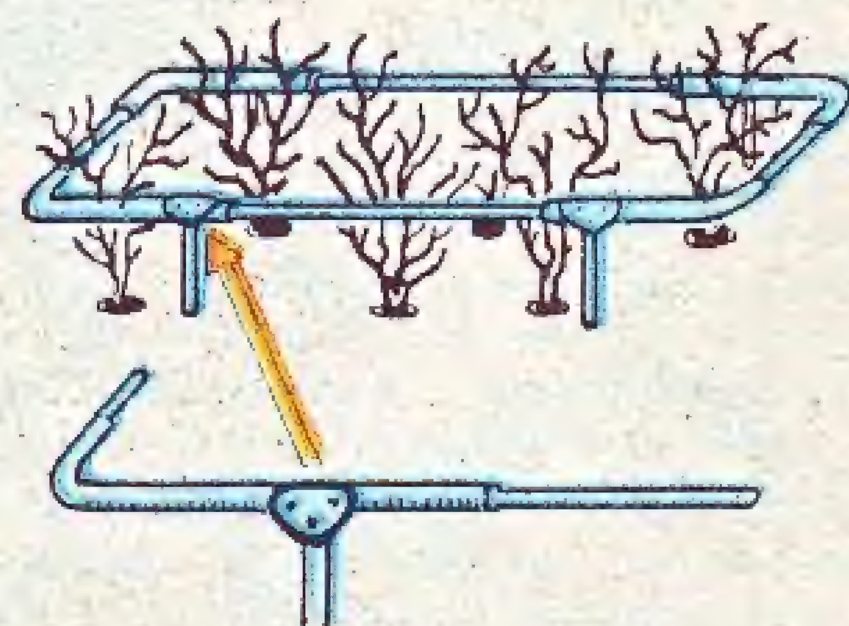
Сам собі майстер

Якщо у трубі водопровідної свердловини замерзла вода, то її можна розігріти так. Треба взяти металеву трубку діаметром 10 мм і натягнути на неї гумовий шланг з лійкою. Трубку опустити до упору в лід і почати лити через лійку окріп. В міру розтавання льоду трубка опускатиметься і через декілька хвилин свердловина очиститься.

Якщо на ручку лопати через кожних 10 см нанести розмітку у вигляді кольорових кілець, то нею можна робити заміри, висаджуючи дерева і виконуючи інші роботи в саду.

Обгородити плодові кущі на ділянці можна рамою старої розкладачки. Підігнати її під потрібний розмір

огорожі легко за допомогою вставок. Залишається лише закріпити раму обрізками ніжок у трубах, забитих у землю.

В кімнаті як в

Затишний дім — мрія кожної господині. На мій погляд, квартира без кімнатних рослин має непривабливий вигляд.

Як кожен живий організм, вони потребують уваги і турботи. Перш ніж виростити щось, необхідно знати, які умови для цього потрібні. Я переконалася, що найгірше в квартирі приживаються квіти, вирощені в оранжереях. Адже там світло падає на рослини зверху, а в кімнатах освітлення однобічне і значно менше. Рослинам, вирощеним в оранжереї, взимку в жилих кімнатах буває надто жарко, а інколи навпаки — не вистачає тепла. Весною різниця температури і вологості між оранжереями і жилими приміщеннями нівелюється. Тож, якщо вже є таке бажання, то слід купувати рослини у цей період. І все ж, на мою думку, найкраще розвиваються квіти, посаджені власними руками.

Найчастіше розмножую квіти стебловими живцями. Від материнської рослини відламую або відрізую гострим ножем паросток, обриваю нижнє листя і тримаю живець у воді, поки пустить корінці. Воду не міняю, але в разі потреби доливаю. Коли розів'ється коріння, рослину висаджую в невелику посудину на глибину 1—2 см. Нижню половину ємкості заповнюю землею, а верхню — піском. Так розмножують герань, традесканцію, сеткреазію, седум та ін.

Бегонії, глоксинії, фуксії, каланхое та інші декоративні рослини, що гарно цвітуть, легко розмножуються листковими живцями.

Листок бегонії королівської надрізую уздовж великих прожилок і кладу на земляну суміш, пришпиливши дерев'яними паличками. Коли на всіх надрізах розів'ються молоді рослинки, їх можна пересадити в горщики.

Листки глоксиній, фуксій треба відламувати так, щоб захопити разом з листком пазушну бруньку.

Найкращий час для стеблового розмноження — березень — червень. Пересаджувати кімнатні рослини слід з березня по травень наступного дня після поливу.

Виймаю рослинку з горщика так: підкладаю одну руку під дно, другою беру рослину, пропускаю її стебло між вказівним і середнім пальцями, горщик перевертаю, злегка постукую долонею по дну, і земляна грудка відокремлюється.

Під час пересаджування не слід засипати кореневу шийку; щоб було місце для поливної води, землю насипати нижче краю горщика на 1—1,5 см; верхнє коріння злегка прикривати грунтом. Пересаджувати рослини треба якомога швидше, бо оголені дрібні корінці і кореневі волоски можуть підсохнути.

Рослину пересаджують в тому випадку, якщо вона не дає приросту і у неї в'яне листя, а також коли коріння обплело всю земляну грудку. Не пересаджують хворі рослини і ті, що саме цвітуть.

Нові горщики не повинні бути набагато більші від старих. На дно кладу черепок опуклою стороною догори, щоб запобігти закупорюванню отвору для води в дні.

Пересаджені рослини, окрім кактусів, добре поливаю, а наступний полив роблю через кілька днів, коли земля зверху підсохне. Протягом тижня тримаю їх у затемненому місці. Застосовую також омолоджування у тому випадку, коли листя залишилось тільки зверху. Для цього гострим ножем обрізую стебла, залишаючи пеньки і молоді паростки.

Для квітів підходить різний грунт — дерновий перегній, листяний, торфовий, а також суміші з них з добавкою піску.

Квіткові горщики для первинного садіння не повинні бути великими. Новий глиняний горщик необхідно занурити у воду, щоб він увібрав у себе вологу, а старий помити з милом, потім бажано прокип'ятити з содою і добре ополоснути.

Глиняні горщики пористі, тому їх не треба обгортати папером або тим більше фарбувати.

Кімнатні рослини, крім тих, що мають опушене листя, необхідно постійно обмивати теплою водою, щоб змити пил, який завдає їм великої шкоди.

Для задоволення потреб рослин у поживних речовинах слід постійно поповнювати їх запаси в грунті, вносячи мінеральні і органічні добрива. Добрива (у вигляді розчинів) бажано вносити через 1—2 тижні в період росту і цвітіння. Тільки-но пересаджені або хворі рослини не удобрюють. Години за дві до внесення поживного розчину рослини рясно поливаю чистою водою. З мінеральних добрив я використовую аміачну або калійну селітру, калійну сіль, суперфосфат. Під час росту рослини поливаю сумішшю із аміачної селітри (2,5 ложки), суперфосфату (1 чайна ложка), калійної селітри (0,5 чайної ложки), розчинених у 10—12 л води; до і під час цвітіння — сумішшю із аміачної (1/2 чайної ложки) і калійної селітри (1 чайна ложка), розчинених у 10 л води. Добре вживати і готові удобрювальні суміші, до них додають інструкції. Хорошим підживленням є вода, що залишається після промивання нежирного сирого м'яса, добре потовчена шкаралупа яєць тощо.

Кімнатні рослини поділяють на світлолюбні, тінелюбні і тіневитривалі. Більшість з них світлолюбні. Це — герані, кактуси, фуксії, глоксинії, які краще розміщувати на підвіконні або поруч з ним.

Тіневитривалі квіти: аспарагуси, алое, хлорофітуми, плющ тощо — можуть рости при освітленні і легкому затемненні. Сприятливі умови для них — світла кімната, певна відстань від вікон.

Тінелюбні рослини — папороті, традесканції, бегонія — добре ростуть на вікнах, що виходять на північ і захід.

Квітник

Грядка для нарцисів

Хочу поділитися своїм досвідом вирощування нарцисів — гордості мого квітника.

Ділянка в мене на схилі, вздовж якого — дві глибокі канави для стікання води, разом з якою виносилося багато поживного грунту. Щоб запобігти цьому лиху, вирішила засипати канави деревною стружкою, оскільки вона воду пропускатиме, а грунт затримуватиме. Так і зробила. Крім того, в кінці насипала прямокутник висотою 1,5 м з лійкоподібним заглибленням посередині, куди зливала кухонні помиї, гноївку, курячий послід. Канави перетворилися на сухі доріжки, які легко вбирають воду. Весною я складала на доріжках у купу бур'ян, крім пирію і коренів кропиви. Бур'яни виполювала до цвітіння і утворення насіння. Тримала купу завжди вологою (не лила тільки воду з-під прання). Через два роки ця купа перетворилась на пухку землю. Канава осіла і потрібно було її знову заповнити стружкою. Із цієї купи я зробила високу грядку. Поряд знову заклала компостну купу. Так через роки ділянка вирівнялась. Земля стала теплою, пухкою, поживною. На ній все добре росте; коли закладаю компостну купу, тирсу посипаю пошарово гашеним вапном.

Ось на такій грядці я висаджую нарциси. Зрозуміло, що вносити добрива не потрібно.

Висаджую 4 рядки. Так легше обробляти. Стоячи на одній доріжці, обробляю два рядки, а з другої — наступні два рядки. Великі цибулини висаджую на глибину 12—15 см. Відстань між ними 10 см, міжряддя 40 см. Нарциси не люблять частого пересаджування, тому роблю це через 4 роки. Посадивши, мульчую грунт дрібною деревною стружкою, краще підгнилою. Весною після появи сходів розпушую грунт. Коли нарциси зацвітуть, сію між цибулинами, а не в міжрядді, кущову квасолю на відстані 20—25 см.

Коли цвітіння закінчується, зрізую всі головки, щоб не зав'язувалось насіння, яке виснажує цибулину. Листя не зрізую. А коли воно пожовтіє, я його збираю.

Квасоля до того часу зійде. Чому сію саме її? Квасоля удобрює і дезинфікує грунт, сприяючи тим самим росту нарцисів. Кущі, вкриваючи грунт, перешкоджають розвитку бур'янів, грядка все літо зелена.

Через 4 роки викопую садовими

оранжереї

При надмірному світлі листя в них бліде, а в темних місцях набуває густозеленого кольору.

Теплолюбні рослини (афеляндра, бегонія королівська, колеуси і ін.) краще розвиваються в квартирі при температурі від 18 до 20°C, а помірно теплолюбні (алое, агава, аспарагуси,

аспидистра, зигокактус, традесканція, каланхое, плющ звичайний) — від 14 до 17°C.

Холодостійким рослинам (гортензія), олеандр, примула, пеларгонія, фуксія, цикламен і ін.) потрібні прохолодні приміщення з температурою 8—14°C. Цикламен погано росте в теплих кімнатах, але чудово квітує всю зиму між подвійними рамами при температурі 10—12°C.

Взимку важливо правильно розмістити рослини. Відомо, що розподіл тепла в квартирі неоднаковий: біля вікон температура на 1—2°C нижча, ніж у самій кімнаті, а на підвіконні — приблизно на 3—4°C. На підвіконня, ближче до шибок, треба ставити на зиму камелію, олеандр, примули, герані, фуксії, гортензію.

Усі декоративні кімнатні рослини слід оберігати від різких коливань температури, особливо взимку. Не можна ставити їх близько від печі, кватирок, батарей опалення. Тільки деякі з них наприклад кактуси, переносять різкі перепади тепла.

Для хорошого росту і розвитку більшості кімнатних рослин потрібне чисте і не дуже сухе повітря.

Шоб створити бажаний мікроклімат навколо рослин, можна наливати в піддон воду або зволожувати їх за допомогою пульверизатора.

Під час літньої спеки ми змушені відкривати вікна і двері навстіж. Та пам'ятайте, що квіти не люблять протягів, тому, провітрюючи приміщення, ставте горщики і вази з квітами десь у затишку.

Трапляється так, що на певний час виїжджаю з дому і мої квіти нікому поливати. Тоді ставлю на табурет велике відро з водою, а навколо на підлозі розставляю горщики з квітами. Далі беру товсту нитку, до одного її кінця прив'язую щось важке і опускаю на дно відра, до іншого — кілочок, який закріплюю в землі біля стінки горщика. Таким способом з'єдную відро з усіма горщиками. Вода буде повільно стікати по нитках, зволожуючи землю. А щоб зменшити випаровування, корисно прикрити грунт навколо рослини целофаном.

Якщо ви дбатимете про своїх зелених друзів — поливатимете, підживите, не забудете своєчасно пересадити, підрізати гілочки, розпушити землю, вони віддячать вам яскравими квітами, принесуть радість до оселі, постійно нагадуватимуть про неповторно чарівний світ природи.

С. І. Добришина,
м. Запоріжжя.

вилами цибулини після повного пожовтіння листя. Поливаю їх слабким розчином марганцівки. Після обривання коренів і сортування за розміром розкладаю цибулини на горищі одним шаром. Тримаю їх там два дні. Після цього розкладаю тонким шаром у більш прохолодному і добре провітрюваному приміщенні. Просушені цибулини тримаю до садіння в картонних коробках. Висаджую у вересні на новому місці. Грядку добре прополюю.

Після перекопування, якщо це не на компостній грядці, вношу на квадратний метр відро добре розкладеного перегною і склянку попелу. Перекопую і вирівнюю грядку. Коли вона осяде, тижнів через два, можна починати садіння цибулин. Посадивши, знову мульчую перепрілою тирсою. Весною, після розпушування грунту, поливаю міжряддя курячим послідом. Для цього півлітрову банку курячого посліду заливаю двома літрами окропу, накриваю мішковиною. Через добу добре розмішую і вливаю відро холодної води. Після цвітіння знову підживлюю курячим послідом. Можна мінеральними добривами, городньою чи квітковою сумішшю посипати міжряддя і перемішувати із землею сапкою.

Слід пам'ятати, що нарциси не люблять, якщо по грядці ходять. Від ущільнення грунту цибулини не ростуть і дрібнішають, нарциси не цвітуть і можуть зовсім загинути. А так звичайно і буває — нарциси відцвіли, листя засохло. Господиня забула, що вони там росли, і починає ходити по грядці, а весною, як наслідок, з'являються непоказні сходи, які не зацвітають.

Г. Б. Столяр,
281040, Хмельницька обл.,
м., Шепетівка.

Домашня ферма

КОЗІВНИЦТВО — ВИГІДНА СПРАВА

І в листах до редакції, і в телефонних розмовах наші передплатники просять якомога ширше подавати на сторінках журналу матеріали про утримання та розведення кролів, нутрій, перепілок, словом, про всю домашню живність, а особливо багатьох читачів цікавить, де можна придбати і як в домашніх умовах утримувати й розводити вовнових та молочних кіз. І хоч на цю тему «ДСГ» вже виступав, ми бачимо, що є конча необхідність повернутися до цієї проблеми й тому пропонуємо грунтовну статтю досвідченого спеціаліста.

Принагідно зауважимо, що маємо побажання наших дописувачів, особливо молодих сімей, надрукувати матеріали про утримання в домашніх умовах корів і коней. Такі матеріали уже є в редакції, і в найближчих номерах їх буде опубліковано.

Вибір молочної кози

Купуючи козу, головну увагу слід звертати на здоров'я і будову тіла тварини, її молочну продуктивність і вік. Здорова коза має бадьорий вигляд, гладеньку блискучу вовну, яка рівно покриває усе тіло, тонку й щільну шкіру, котра легко відтягується на стегнах.

У хорошої кози глибокі, досить широкі груди з випуклими довгими ребрами, широка рівна спина, широкий, без різкої звислості круп (невелика звислість крупа властива козам), об'ємне черево й широко поставлені ноги з міцними ратицями. Кістяк повинен бути міцний, добре розвинутий, тулуб довгий, злегка бочкоподібний.

Вим'я у молочної кози об'ємне, грушо- або кулеподібної форми, не обросле грубим волоссям, на дотик пружне, не відвисле, з тонкою еластичною шкірою, без затвердінь; на ньому помітні венозні судини (молочні жили). Після доїння таке вим'я спадає, а шкіра на ньому збирається у маленькі зморшки. Слід мати на увазі, що велике вим'я, але яке не спадає після доїння, вважається жировим. Небажане вим'я, котре коливається під час руху з боку в бік, розділене борозенкою на дві частки, з маленькими короткими дійками, що утруднює доїння.

Дійки повинні бути середнього розміру, спрямовані трохи вперед і в боки. Кози, які близькі до сухостійного періоду, в основному мають вим'я меншого розміру.

Кози дають найвищі надої після 2—3-го окоту. Починаючи з 6—7-річного віку їхня молочна продуктивність здебільшого знижується.

Утримання кіз

Приміщення для кіз повинно бути сухе, світле, без протягів. Тому його необхідно частіше провітрювати, прибирати гній і міняти підстилку. Температура повітря взимку повинна бути 6—7° тепла, а якщо разом з козами утримують і козенят — 8—10°.

В одному приміщенні не можна тримати козу й цапа, бо притаманний йому запах легко передається козам, а отже, й молоку. Разом з козами також не можна утримувати курей, оскільки вони забруднюють корм і можуть заразити кіз паразитами (вошами).

Взимку за гарної погоди (коли мороз до 12°C без вітру), кіз обов'язково слід випускати в баз і тут же годувати: це зміцнює здоров'я і підвищує продуктивність. У приміщенні тварин годують лише в негоду і під час великих морозів.

Кози добре використовують усі види пасовищ, за винятком вологих і болотистих, де вони часто хворіють і нерідко гинуть.

Щоб запобігти розладу травлення, переводити кіз із стійлового утримання на пасовище слід поступово, протягом 7—10 днів, щоденно збільшуючи на годину перебування на випасі. У цей період їх підгодовують сіном або іншими сухими кормами. При дорідному травостої коза на пасовищі з'їдає 7—8 кг трави, це забезпечує надій молока до 2,5—3 кг. Коли надій вищий, тварину треба підгодовувати ранком, перед вигоном на пасовище, і увечері, після повернення, іншими кормами, наприклад коренеплодами, харчовими відходами тощо.

Годівля

Для правильного травлення козі треба згодовувати не менше одного, але й не більше 2,5—3 кг грубого корму на добу. Найкраще кози поїдають дрібностеблове сіно з луків та лісове. Нормальна добова даванка сіна — 2—2,5 кг, половину з якого можна замінити гілками. Гіллячковий корм заготовляють у червні-липні. Для цього придатні тополя, клен, береза, горобина, осика, ясен, липа, акація, граб, в'яз, верба, а також чагарник — вереск.

Козам рекомендується згодовувати молоді пагони ялини (ялинові лапки), в яких міститься багато вітамінів. Заготовляючи грубий корм, враховують тривалість стійлового періоду. Наприклад, на стійловий період тривалістю 6 місяців потрібно в середньому на дорослу козу 380—420 кг сіна з луків. Половину його можна замінити подвійною кількістю добре висушених віників або півторараховою кількістю сухого листя. На одну голову молодняка у віці від 6 до 12 міс потрібно заготовляти 250—270 кг сіна.

Концентровані корми за поживністю в 2—3 рази перевершують сіно. Вівса, ячменю, зерна кукурудзи, висівок можна давати дорослій тварині до 1 кг на добу, а козенятам — до 500 г, макухи — відповідно до 800 і 400 г.

Зернові корми перед згодовуванням треба подрібнювати, макуху давати у подрібненому вигляді, висівки — злегка зволожувати водою; щоб вони не розпорошувались і не викликали кашлю, їх краще згодовувати у вигляді мішанок. Соковитими кормами (коренеплоди, картопля, морква, силос) у стійловий період і в період, коли вигоряють пасовища,

замінюють зелений корм. Вони є також джерелом вітамінів, хорошим молокогінним засобом, благотворно діють на травлення.

Кормові буряки, морква, турнепс дають сирими після попереднього подрібнення по 2—4 кг на добу на дорослу козу і до 2 кг на одне козеня у віці 6—10 місяців. Картоплю згодовують по 1—2 кг на голову, краще вареною або печеною. Норма кукурудзяного та іншого силосу: дійним козам — до 3 кг, кітним маткам і молодняку — до 2 кг.

Кози добре поїдають також гичку буряків та бадилля моркви, листя капусти (добова норма до 3—4 кг на голову).

Картопляне лушпиння, столові та інші харчові відходи краще згодовувати, посипаючи висівками або подрібненим зерном.

Протягом року козам треба давати сіль — по 6—8 кг на яловy матку і по 10 г на кітну на добу.

Маткам у другій половині кітності і козенятам з місячного віку для розвитку й зміцнення кістяка необхідно давати товчену крейду або кісткове борошно: маткам — по 2 г, а козенятам — по 7—10 г на добу.

Годувати кіз треба 3—4 рази на день, а доїти після годівлі. Приблизний розпорядок згодовування кормів і доїння кіз: ранком — концентрати й коренеплоди, потім доїння, водопій, сіно; вдень — коренеплоди чи силос або пійло з харчових відходів, потім доїння, сіно або половину його норми і 1—2 гіллячкових віники; увечері — концентрати, доїння, водопій; на ніч до годівниць кладуть сіно або яру солому й один віник з гілок.

Напувають кіз чистою, доброякісною водою (температура 6—10°C) двічі на добу після годівлі, по 2,5—4 л води на голову щоразу.

Молочність кози значною мірою залежить від правильного доїння і догляду за вим'ям. Доїти кіз треба завжди в один і той же час. У перші дні після окоту — чотири рази на день, потім поступово переходять на триразове доїння, а в міру зниження надою — на дворазове. За триразового доїння перший раз доять о 5—6-й год ранку, другий — о 12-й, третій — о 19—20-й год; за дворазового — о 6—7-й ранку і о 19—20-й год.

Перші цівки молока зціджують в окремий посуд, бо вони забруднені і можуть призвести до швидкого псування усього надою. Видоювати козу слід до кінця, останнє молоко найжирніше. Недодоювання може спричинити захворювання вим'я.

Доїти слід швидко, без перебоїв. По закінченні вим'я витерти сухим рушником, а дійки змастити жиром.

Розведення

Вагітність у кіз триває 5 місяців. Парувати їх рекомендується у серпні-вересні, в крайньому разі — жовтні, тоді окіт буде в січні-лютому або березні, коли матки дають найжиттєздатніший, добре розвинутий приплід. До початку випасу козенята встигають зміцніти і найповніше використовують усі переваги пасовищного утримання.

За наявності в господарстві двох кіз, їх краще спаровувати неодночасно, тоді окіт відбуватиметься у різні строки, що дасть можливість отримувати молоко протягом усього року.

Спаровують кіз тільки під час охоти, яка триває 24—48 годин. Ознаками охоти є: часте бекання, неспокійна поведінка, втрата апетиту, помахування хвостом, припухання зовнішньої частини піх-

Вік козенят (у днях)	Кількість годівель на добу	Молоко незбиране			Вівсянка волога		Концентрати		Коренеплоди	
		на одну годівлю (г)	на добу (г)	за весь період (кг)	на добу (г)	за весь період (кг)	на добу (г)	за весь період (кг)	на добу (г)	за весь період (кг)
1—2	4	200	800	1,6	—	—	—	—	—	—
3	4	225	900	0,9	—	—	—	—	—	—
4—5	4	250	1000	2,0	—	—	—	—	—	—
6—10	4	300	1200	6,0	—	—	—	—	—	—
11—20	4	300	1200	12.0	200	2,0	—	—	—	—
21—30	4	300	1200	12,0	300	3,0	30	0,3	—	—
31—40	3	350	1050	10,5	500	5,0	50	0,5	40	0,4
41—50	3	250	750	7,5	700	7,0	100	1,0	60	0,6
51—60	3	150	450	4,5	800	8,0	150	1,5	100	1,0
61—70	3	150	450	4,5	800	8,0	200	2,0	200	2,0
71—80	3	150	450	4,5	—	—	200	2,0	250	2,5
81—90	3	150	450	4,5	—	—	300	3,0	250	2,5
Разом	—	—	—	70,5	—	33,0 *	—	10,3	—	9,0

* Або 3,3 кг сухої вівсяної крупи.

ви і поява із неї слизу. Якщо коза не запліднилась у першу охоту, її слід обов'язково спарувати в другу, яка повторюється через 15—22 дні.

Тривалість життя кіз у середньому 9—10 років, строк господарського використання — 7—8 років.

У кізочок перша охота буває у 5—8-місячному віці. Проте раннє спаровування шкідливо позначається на їх рості й розвитку і дає погано розвинуте потомство. Тому кіз слід спаровувати не раніш 1,5-річного віку.

За 1—1,5 місяця до окоту треба припинити доїння, бо у цей період для розвитку плоду потрібна велика кількість поживних речовин. Запускати кіз слід поступово. Бажано на цей час перевести їх на сухий тип годівлі.

У здорової кози роди переважно відбуваються легко. За нормального положення плоду, коли козеня виходить передніми ніжками, на яких лежить голівка, вони закінчуються швидко. За неправильного — роди затягуються; у цьому разі слід звертатися по допомогу до ветеринарного лікаря.

У народженого козеняти необхідно обрізати пупковий канатик на відстані 6—8 см від черева і змастити йодом; після цього покласти козеня в тому ж приміщенні у тепле, сухе місце. Через 1—1,5 год після родів козі дають теплу воду.

Перші 1—3 доби після окоту матку треба годувати помірно легкоперетравними кормами, наприклад доброякісним сіном, теплим пійлом з борошна або висівок (по 200—300 г) через кожні 2,5—4 год. Поступово збільшують даванку висівок, коренеплодів, силосу.

Після окоту перший раз доять через 1,5—2 год.

Вирощування молодняка

Існують два способи вирощування козенят: під матками і без маток.

Перший спосіб практикують тільки тоді, коли молочна продуктивність кози невисока. Разом з матками козенят тримають до 3—4-місячного віку. При окоті взимку, як тільки козенята зміцніють, їх випускають на декілька годин на свіже повітря (в хорошу, не дуже морозну погоду), а при весняному окоті молодняк з 6—10-денного віку в теплу погоду утримують разом з матками на випасі.

З 20-денного або з місячного віку козенятам треба обов'язково давати мінеральну підгодівлю: по 5 г солі, 5—7 — кісткового борошна або товченої крейди на голову на добу. До 2—4 місяців добову даванку кісткового борошна або крейди збільшують до 10 г.

Слабких козенят необхідно з 20—30-денного віку підгодовувати концентратами, спочатку по 30—50 г, а до 3 місяців — по 200—300 г на добу.

В 3-місячному віці молодняк поступово, протягом 7—10 днів (з підпуском до матки для годівлі через день), відбивають від матки. Після відлучення починають доїти маток.

Козенятам треба обов'язково згодовувати молозиво. Воно сприяє очищенню шлунку від першорідного калу і, крім того, містить речовини, які захищають козеня в майбутньому від різних захворювань.

До місячного віку козенят годують чотири рази на добу через кожні 4—5 год. Першу даванку молока випоюють о 6-й год ранку, останню — о 19-й год; взимку — о 7-й і 18-й год. Годують козенят без маток за схемою, поданою в таблиці (стор. 21).

Вівсянку варять щодня, проціджують, охолоджують і трохи підсолюють. Коренеплоди згодовують дрібно нарізаними. З 10-денного віку до годівниці кладуть невелику кількість якісного сіна або гіллячкові віники і починають давати по 4—6 г на добу солі.

З дня народження козенят необхідно напувати досхочу чистою нехолодною водою. Після кожної годівлі молочний посуд миють гарячою водою і просушують. З 6—10-денного віку козенят щоденно в хорошу погоду випускають на прогулянку на 2—5 год, а з 3—4-тижневого починають пасти. З цього ж часу їм згодовують концентрати, висівки, плющений овес, подрібнену макуху (краще суміш із них), додаючи до концентратів по 8—10 г товченої крейди або кісткового борошна на добу.

За правильного вирощування жива маса козеняти повинна до 6-місячного віку щомісяця збільшуватись на 3—5 кг.

З 7—8 місяців, коли молодняк переводять на стійлове утримання, йому щодня треба згодовувати 1,5—1,6 кг сіна, 200—300 г концентратів і 0,8—1 кг силосу або коренеплодів. На такому раціоні він добре росте і розвивається.

Л. А. Діхтяр,
зоотехнік І категорії відділу вівчарства та інших галузей тваринництва Мінсільгосппроду України

Служба взаємодопомоги

Коли здуло корову

П. Сім'ячко із Одеської області в № 10 «ДСГ» за 1992 рік запитувала, яку першу допомогу можна подати, коли здуло корову.

Якщо здуло корову, а поруч немає ветлікаря, необхідно залити їй 250—300 г автомобільного масла. Але майте на увазі: якщо це не допоможе, а такі випадки бувають, і доведеться корову дорізати, то м'ясо їсти не можна буде, бо воно віддаватиме запахом масла.

Здуту корову можна рятувати й свіжим молоком. Його треба залити один-два літри, причому корова повинна увесь цей час бути в русі і, крім того, необхідно їй масажувати живіт там, де міститься шлунок.

В. В. Михальов,
Хмельницька обл.,
Хмельницький р-н, с. Миколаїв

«Ліжко» для свиней

Як відомо, коли свині утримуються у чистих і сухих приміщеннях, тоді смачніше і м'ясо, і сало. Поки я тримав одне порося, якось підтримував у загорожі порядок. А коли придбав двох, роботи додалось, а часу мав мало, бо ще працюю.

Тоді я надумав сконструювати для свиней спеціальне «ліжко». На стару підлогу поклав бруски висотою 100 мм і по них постелив широкі дошки. Тепер поросята гуляють по загорожі: вона в мене 2,5×2 м, а лягають спочивати обов'язково на своє чисте «ліжко». Чого я досяг? Нині мої поросята завжди чисті, хоч прибираю загорожу лише один-два рази на тиждень.

М. В. Горешавський,
Івано-Франківська обл.,
Калуський р-н, с. Кропивник

За прикладом винахідника Іванова

Я давно й серйозно захоплююся кролівництвом. Навіть змайстрував дві клітки конструкції відомого кролівника-винахідника Іванова. Опис її був, до речі, й на сторінках «ДСГ», звідки я і запозичив зразок.

Близько року тому сам сконструював маленьку переносну клітку для одиночного утримання кролів. А зараз уже маю аж п'ять таких кліток. Вони дуже добре себе зарекомендували в експлуатації, і я хотів би запропонувати їх іншим кролівникам.

Клітка невелика, але цілком придатна для утримання одного дорослого кроля або двох-трьох кроленят віком до 1,5—3 місяців. Вона неважка, і її можна разом з кролями переносити. Підлога решітчаста, з дерев'яних рейочок, завдяки чому відходи випа-

дають на землю або в ящик-підставку. Дверцята з двох половинок на завісах.

У сільській місцевості таку клітку можна ставити в саду або на городі. В разі потреби її легко переставляти з місця на місце. Отже, не треба прибирати відходи, вони підживлюватимуть грунт.

Виготовити клітку нескладно, до того ж витрачається зовсім мало матеріалів. Той, хто захоче дізнатися докладніше про її конструкцію, може написати мені, я відповім.

Тимченко Іван Михайлович
281521, Хмельницька обл.
Красилівський р-н,
с. Слобідка-Чернелівська,
пров. Короткий, 14

Білковий корм для птиці

У селянських господарствах основним кормом для домашньої птиці є зерно злакових культур: пшениці, кукурудзи, ячменю, проса, сорго, амаранта та ін. Усі вони мають необхідні вітаміни, білки, вуглеводи, мікроелементи, але не завжди в достатній кількості. Тому доцільно вводити в раціон білкові і вітамінні добавки.

Відомо, що в перші дні життя для молодняка птиці дуже корисні варені яйця. Цінним білковим та вітамінним кормом є також пресовані пекарські дріжджі.

Калорійний корм — дощовий черв'як. Для масового розмноження черв'яків викопують яму глибиною до 1 м і шириною 1,5 м в затемненому місці, на дно кладуть шаром 20 см гній, на нього шар соломи 10—15 см і 10 см землі. Потім розкидають дорослих черв'яків з розрахунку 20—30 шт. на 1 м^2 площі ями і засипають соломою, тирсою, гноєм і землею. Інколи поливають водою. Через місяць збирають черв'яків. Ще краще розводити каліфорнійських черв'яків, які живуть 16 років.

Відходи від переробки риби (голови, хвости, внутрішні органи) також використовують як білковий корм для птиці, їх проварюють і подрібнюють на м'ясорубці. Добре поїдає птиця мух і хрущів. Мух та їхніх личинок дають як живими, так і висушеними. Хрущів збирають у травні в жаркий сонячний день з 10 до 16 год. Розстилають брезент чи мішковину під деревом і трусять його — хруші легко осипаються. Їх сушать на зиму в печі при невисокій температурі.

Л. М. Борисюк,
260500, Житомирська обл.
м. Новоград-Волинський,
вул. Глінки, 4

●

Скоїлося у нас лихо. Вже чотири роки розводимо нутрій, та от біда — в однієї самочки з'явився лишай. У неї зараз п'ятеро малят, і всі вони майже голі. Чи не перейде ця хвороба на інших? А в приміщенні разом з нутріями утримуються ще й кози. Чи не завдадуть нутрії, у яких лишаї, лиха і козам? Що робити?

В. С. Житник,
Дніпропетровська обл.,
Новомосковський р-н, с. Мар'янівка

Запрягайте, хлопці, коней

Сім'я Величків із Сумської області в № 10 «ДСГ» за 1992 рік цікавилася, як у домашніх умовах утримувати коня.

У мого батька дуже гарні коні. Мені здається, що найкращі в селі. Але, зрозуміло, про них слід постійно дбати і мати на увазі, що в кожного коня, як і в людини, свій характер. До одного можна підійти спокійно, а до іншого й не підступишся. Який краще? Звичайно, спокійніший.

Щоб самому виростити коня, найдоцільніше купувати лоша у віці 5—6 місяців, в цей час воно вже може обійтися без материнського молока. І ще — для господарства корисніше придбати кобилку, бо від неї згодом можна мати приплід, до того ж з нею менше клопоту — вона спокійніша, ніж кінь.

Якщо ви купили все-таки жеребчика, то його необхідно у віці 2,5 року кастрували, а це може зробити тільки ветлікар. Після такої операції кінь заспокоїться. Кобилу не треба поспішати спаровувати, бо раннє парування потім негативно позначиться на розвитку потомства. Робити це рекомендується у віці 2—2,5 року. І, безумовно, парувати необхідно з породистим жеребцем, бо ми помітили, що лошата більше йдуть у батька, ніж у матір.

Як же дізнатися, що самка в охоті? Першою ознакою є те, що вона починає часто іржати, стає неспокійною, погано їсть. Такий стан може тривати від одного до трьох днів і більше. Лоша на світ народжується через одинадцять місяців й тільки через дев'ять днів починає добре бачити. Усі ці дні необхідно старанно доглядати кобилу, бо вона ще хвора, і ні в якому разі не використовувати її на роботі. А за цей час і лоша набереться сил.

Дужа кобила народжує лоша легко. У цей час не слід її турбувати, найкраще, щоб вона стояла сама і поруч не було інших коней та чужих людей. Якщо ж виникають ускладнення, слід негайно звернутися до ветлікаря.

Не зайвим буде нагадати й про те, що чужі коні, а іноді й ті, що ходять у парі, можуть забити лоша, бо в цей час кобила ще слабка й не може захистити своєї дитини. Але пізніше кінь, що ходить у парі з кобилою, захищатиме лоша, як своє рідне. Лоша, як і взагалі коні, любить ласощі, але до них треба привчати змалку.

Для коней на зиму потрібно заготовляти сіно, буряки, овес і солому. Солому можна згодовувати у вигляді січки, здобреної комбікормом. Звичайно, овес — найкращий корм для коней. Його варто залишати на весну, коли на них припадає найбільше навантаження: оранка городів та інші польові роботи. Взимку коней треба напувати не менше трьох разів на день.

Пшеницю і жито краще змолоти й давати з січкою або посипати ними буряки. Не можна допускати, щоб коні їли колоски, бо якщо після цього нап'ються води, тоді не обійтися без ветлікаря. Коли ж таке трапилося, кінь щохвилини лягатиме, тупатиме ногами, буде іржати, а поки прийде ветлікар, можна подати першу допомогу: залити горілкою. Не рекомендується напувати коней, які після нелегкої роботи спітніли. Треба дати їм відпочити, трохи прохолонути.

На зиму, коли дороги мерзлі й слизькі, коней слід підкувати. Але тут кожен сам вирішує, підковувати чи ні, залежно від стану доріг.

Той, хто придбає коня, шкодувати не буде: тоді не потрібен бензин, можна обійтися і без солярки.

У нас земельна ділянка чимала, але парою коней не тільки усе собі обробляємо, а ще й сусідам допомагаємо. Ми переорюємо городи на зиму. Навесні ще раз оремо, тоді грунт стає пухким і його легше обробляти. Але треба пам'ятати, що коней можна підірвати, якщо давати їм непосильну роботу. У нашому селі були випадки, коли колгоспні коні, яких не жаліли, падали просто на дорозі від тяжкої роботи.

Якщо когось ще щось цікавить про коней, будь ласка, пишіть до нашого журналу «ДСГ», будемо відповідати. Все, про що тут розказано,— із власного досвіду, бо в батька коні не один рік, були й у діда. Про них можна розповісти ще багато цікавого й корисного.

Я. С. Дума,
Львівська обл., Яворівський р-н,
м. Новояворівськ,
вул. Ст. Бандери, 3, кв. 116

Служба взаємодопомоги

Як виготовити парфуми

*Ж. А. **Бойко** із Сумщини цікавилася в № 8 «ДСГ» за 1992 рік, чи не можна в домашніх умовах виготовити парфуми.*

Переглядаючи старі газети й журнали, натрапив на рецепт приготування ось якого одеколону. Він називається «Диводійна ларендогра». Це французький одеколон, який створила угорська королева Ельжбета П'ястувна, і з того часу протягом шести століть він був популярним косметичним засобом в усій Європі.

Є дані, що французький король Людовик XIV вилікував ним ревматизм. А вельможну даму Анну Ягелонку навіть запідозрили в чаклунстві тільки тому, що в похилому віці вона мала досить молоду шкіру. Але прислужники знали: їхня пані систематично застосовувала препарат з лікарських трав, тих самих, що й угорська королева.

Отже, рецепт цього диводійного косметичного засобу: 50 г сухих квіток лаванди і 500 г сухого листя розмарину залити 100 г спирту. Поставити на два тижні в темне місце. Потім процідити, розвести наполовину холодною переваренною водою, перелити до пляшки з темним склом, щільно закубрити й сховати в темному місці, щоб не потрапляло туди світло. Цим розчином потім протирати обличчя раз на день, а хворе місце (ревматизм) — двічі.

І. Д. Лиско,
Івано-Франківська обл.,
Коломийський р-н, с. Сідлище

На жаль, без хімії не обійтися

*Н. **Сивокінь** з Одеської області в № 7 «ДСГ» за 1992 рік цікавилася, як прати білизну без хімії, а виварювати в лугах і жлуктах.*

Читачка журналу помиляється, коли стверджує, що наші пращури прали лугами. З точки зору хімії луги — це дуже їдкі речовини, яких при виварюванні не витримає жодна тканина. Очевидно, тут йдеться про солі лужних металів. Це добре відома нам кальцинована сода і не так відомий поташ. Саме він і міститься в попелі (до 6%), який і використовували для прання. Крім того, одне виварювання, хоча б і з содою чи поташем, не забезпечує повної чистоти білизни. Щоб вона була білосніжною, треба обов'язково застосовувати мило або порошки. Останні дають змогу обходитися без виварювання, особливо ті, в які введено біологічні добавки — ензими. Прати білизну з ними треба у воді температурою до 60°.

Виварювання зараз не бажане ще й тому, що переважна більшість сучасних тканин містить хімічні волокна, а саме вони під час кип'ятіння та прасування деформуються. Наші ж предки користувались натуральними волокнами. Немаловажно й те, що вони прали білизну на річці, де можна було скористатися великою кількістю води, чого сьогодні ми дозволити собі не можемо.

В усьому світі намагаються не виварювати, а, навпаки, знижувати температуру води, в якій перуть, що дає можливість краще зберегти барвники (білизна не линяє) і уникнути збігання тканин. І все ж передова наукова думка прагне знайти способи прання без мила і порошків. У Японії вже розроблена спеціальна пральна машина, в якій замість мийних засобів застосовується ультразвук. Можливо, в майбутньому це відкриття і стане надбанням усього людства.

Л. Філімончук,
м. Умань

Чому тріскаються помідори

*У № 4 «ДСГ» за 1992 рік **В. Юшкова** із Луганщини цікавиться, чому тріскаються помідори.*

У відкритому грунті деякі сорти помідорів тріскаються від того, що поливають їх рідко, але надмірною кількістю води. Особливо негативно впливає перезволоження в період достигання плодів.

Як боротись із щурами і мишами

*Про це запитує **Петришин** із Львівщини.*

Потрібно взяти трохи м'ясного фаршу без домішок, не обов'язково високої якості й не більше столової ложки на нору. Фарш загортають у поліетиленову плівку й кладуть на сонце або тепле місце, поки не зіпсується. Затим його розгортають і додають крисиду або іншої отрути і цю суміш заштовхують у нори на глибину до півметра. Щури й миші, лазячи норами, вимащуються цією «принадою», потім чистяться, подібно до нутрій чи видри, і в такий спосіб отруюються і гинуть.

Є ще спосіб: надіти на вихлопну трубу автомобіля спеціальний рукав чи шланг, встромити в нору на глибину до метра й тримати там з півгодини, щоб гази на холостих обертах двигуна заповнили усю нору.

Практика свідчить, що щурів відлякує бузина трав'яниста і чорна. Отже, треба наламати гілок бузини і розкласти там, де водяться шкідники, або встромити в нори.

Колись комори, де зберігали збіжжя, з усіх боків обсаджували бузиною.

Щиро дякую

Для лікування моїх недуг потрібні рідкісні лікарські рослини. Я уже кілька разів замовляв їх у Івана Степановича Некришорі, котрий мешкає у м. Вижниці Чернівецької області. І завжди Іван Степанович надсилав мені рослини вчасно, безкоштовно і доброї якості. За його сумління й людяність складаю йому найщирішу подяку.

М. З. Гунько,
Полтавська обл., м. Гадяч,
пров. Жовтневий, 2

Як і з чого зробити косарку, воза, культиватор, сівалку для одного коня?

П. А. Приходько,
Миколаївська обл., Баштанський р-н,
с. Михайлівка

* * *

Хочу знати, як виготовити шкіру на хутро, на ремінь. Подібні матеріали вже публікувалися у «ДСГ», але мені хочеться знати (і навчитися), як саме чинбариться шкіра на хутро і ремінь народними методами. Наприклад, з додаванням вербової кори, кінського щавлю, житніх відходів і таке ін. Тому з великою вдячністю сприйму поради читачів «ДСГ», які поділяться своїм досвідом у цій справі.

О. Карплюк,
Волинська обл., Горохівський р-н,
с. Квасів

* * *

Виростив непоганий врожай тютюну двох сортів, висушив, як належить, на горищі. Проте якість моєї продукції значно гірша, ніж та, на яку я сподівався,— навіть у люльці не горить.

Прошу читачів журналу порадити, як «облагородити» сировину бодай до гатунку «Ватри».

М. С. Павлюк,
263000, м. Луцьк,
проспект Волі, 12, кв. 1

* * *

Два роки хворію на кропивницю. Медицина поки що безсила мені допомогти. Можливо, хтось із читачів знає народні методи лікування цієї хвороби й порадить мені, як її позбутися. Буду щиро вдячний за допомогу.

С. Олефіренко,
Сумська обл., м. Конотоп,
вул. В. Рябошапки, 12/38

Рецепти від недокрів'я, худорби

Полин гіркий травневого збору настоюють на горілці 21 день у сухому і темному місці. П'ють по краплі настоянки на наперсток води вранці натщесерце. Доять у чашку молоко від свині в період годування поросят і вживають його.

Чому сивіє волосся?

*На запитання **О. П.** з Київщини про те, чи можна зупинити сивіння («ДСГ» № 8 за 1992 р.), продовжують надходити відповіді. Ми відбираємо найцікавіші.*

Як правило, сивина асоціюється з похилим віком. Але буває і так, що перші сиві волосини можуть з'явитися на скронях вже на п'ятнадцятому році життя. До 30 років приблизно у чверті чоловіків і жінок можна помітити сиве волосся. Але лише 29% з нас стануть зовсім сивими.

В літературі наводяться дані про залежність появи сивини від раси. Так, представники білої раси помітно сивіють у 34 роки, чорношкірі — у 44. Іншим чинником є спадковість. Спричиняють сивіння також різні хвороби, наприклад, лишай, тиф, грип, сильні травми, радіоактивне опромінення, збільшення щитовидної залози, діабет, постійне недоїдання, виразковий коліт та анемія.

Досі вважалось, що посивіле волосся ніколи не може набути колишнього кольору. Однак дослідження показали, що «поснулі» меланоцити можна за допомогою медицини примусити знову забарвити волосся у натуральний колір.

Є відомості, що саме так діють деякі протизапальні речовини. А у хворих на анемію сприяє відновленню первісного кольору волосся вживання вітаміну B_{12}.

Сивина — ні благословіння Боже, ні прокляття. І незалежно від того, збираєтеся приховувати її чи хизуватися нею, до її появи слід ставитися спокійно, з розумінням. Не зациклюйтеся на цьому.

«Сніг на даху,— свідчить народна мудрість,— ще не означає, що в печі немає вогню».

Т. М. Данилова,
ветеран праці,
Київська обл., Бородянський р-н,
смт Клавдієво,
вул. Коцюбинського, 60.

До уваги бджолярів!

Київська філія російсько-американського СП «Полюс інтернейшнл» реалізує комплекти високоефективного обладнання різної потужності для збирання бджолиної отрути.

До складу комплекту входять:
генератор, отрутозбірники, подовжувачі;
набори технічного обладнання та хімікатів для збирання, просушування і консервації отрути;
індивідуальні засоби захисту.

Провадиться навчання бджолярів відбору бджолиної отрути, надається методична література.

Лабораторія СП пропонує послуги щодо аналізу бджолиної отрути з видачею сертифікату міжнародного зразка.

Також пропонуємо індивідуальний обігрівач вулика з регулятором температури. Живлення 12 в. Розміри 290×250×10 мм.

Наша адреса: 252021, м. Київ, вул. М. Грушевського, 28/2.
Телефон: (044) 229-77-77.

Чи можна зупинити сивіння?

Сивина в молодості з'являється від нервових стресів. На Сході, наприклад, вважають: волосся на голові сивіє від переживань, перенапруження нервової системи, а борода — від голодування або порушень обміну речовин в організмі. А може бути й генетичного характеру. По-різному вона й лікується, хоч, скажемо відверто, зупинити сивіння або повернути відростання природного кольору волосся майже неможливо, а ось за допомогою хімічних препаратів можна змінити його колір. Медицина різних народів у таких випадках радить просто підфарбовувати волосся у бажаний колір.

Фарбування у чорний колір. До скляного посуду наливають оливкову олію (можна й соняшникову, найкраще сортів «Первенець» чи «Суперолеїновий») і закопують під горіховим деревом, поклавши в посуд зрізані кінці суцвіть горіха й закривши його. Тримають доти, доки горіхи не достигнуть. Тоді дістають і використовують настояну олію для фарбування волосся.

Виготовляють олію і з зеленої шкаралупи горіха волоського. Нею змащують волосся. Змішують шкаралупу зелених горіхів з чорнильними горішками («галлами» — наростами на листках і гілках дуба). Ця суміш гарно фарбує.

Ще можна товкти хну з чорним ізюмом до консистенції тіста і змащувати волосся.

Фарбування у каштановий колір. Волосся миють у відварі горіхового листя.

Фарбування у червоний колір. У воді розводять попіл з виноградної лози й цією сумішшю миють волосся.

Для збільшення росту дітей

Малим дітям дають тепле молоко, до якого домішують свіжі сирі яйця. Одне яйце на дві склянки молока, суміш збовтують. Дають пити тричі на день.

Лікування алкоголізму

Народна медицина вважає, що бажання випити зумовлюється нестачею, зокрема, калію в організмі. А натуральний мед ліквідує дефіцит цього елемента і як продукт з кислою реакцією відволікає від спиртного.

(За джерелами медичної літератури Близького Сходу, Кавказу та слов'янської).

В. Т. Єфименко,
Дніпропетровська обл.,
Межівський р-н, п/в Зоряне

Благаю — допоможіть!

По всьому тілу — ногах, руках спині, животі — росте волосся. Темне. Це в мене спадкове. А мені зараз тільки чотирнадцять років. Подумаю про свою ваду — жити не хочеться. Кому я така буду потрібна?

Може, хтось із читачів знає народні методи, як можна позбутися цієї хвороби, як зупинити розростання волосся? До віку дякуватиму за цю рятівну для мене допомогу.

М. О.

Від редакції: Зрозуміло, що адреси дівчини не даємо. Хто може їй допомогти, надсилайте листи до редакції, а ми ваші поради перешлемо М. О.

Низький уклін вам, люди добрі!

В одному з номерів «ДСГ» було надруковано мого листа, в якому я просила читачів надіслати хвощ для лікування моєї хвороби. Сердечно дякую всім, хто відгукнувся на моє прохання і поділився зі мною цією лікарською рослиною. Я вже отримала хвощу стільки, що мені його цілком вистачить, так що більше висилати не потрібно.

І якщо можна, шановна редакціє, то, будь ласка, надрукуйте імена людей, котрі прийшли мені на допомогу. Із Львова й Львівської області — Мойсеєнко, Герасименко Я., Топинко Ю., Лешець П., Турба Н., Меньшак І.; з Чернігівської — Дзекун Н., Литвиненко О., Марченко Н.; з Київської — Власенко Н.; з Івано-Франківської — Савчук Н., Гончаренко Г.; із Полтавської — Гирман Т., Пономаренко В., Волошина Л., Орлова В., Лещенко Ф., Полухина А., Бойбара Л., Мазанько М.

Ще раз дякую Вам і всім!

Л. П. Андрущенко,
Запорізька обл.

Ліки навколо нас

Гранат росте і в нас

Мабуть, багатьом відомо, що гранат і продукти його переробки дуже корисні. Але не всі знають, що виростити його можна і в кімнаті. Це чудова декоративна рослина, невибаглива до грунту, посухостійка, витривала. Для вирощування у приміщеннях придатні низькорослі сорти та гранат карликовий.

Розмножується гранат дуже легко: насінням, живцями, відсадками та кореневими паростками. Найкраще розмножувати його живцями, які висаджують у зволожений пісок у невеликий парничок чи під банку. Укорінюються вони протягом 2—3 тижнів. У цей період бажано, крім зволоження піску, 1—2 рази обприскувати рослинки водою. Укорінені живці обережно виймають з піску і пересаджують у невеликий горщик у суміш з дернової, листяної, перегнійної землі та піску у співвідношенні 2:1:2:1.

Пересаджувати гранат необхідно щороку, не пошкоджуючи кореневої системи і додаючи до грунтової суміші стару штукатурку з вапном, що сприяє кращому цвітінню та утворенню плодів. Імовірність плодоношення у кімнатах зростає, якщо взимку застосовувати штучне освітлення. Ще дуже важливо видаляти коротkостовпчасті квітки, які дуже виснажують кущ і знижують урожайність.

Цвіте гранат на минулорічних пагонах. Тому формувати його слід з урахуванням цієї особливості у вигляді невеликого куща, стимулюючи ріст сильних пагонів.

Слабкі пагони та гілки перед початком вегетації коротко підрізають, створюючи умови для розвитку сильніших пагонів з квітами. Протягом літа видаляють усю кореневу поросль, «жируючі пагони» та пагони, що ростуть всередину крони. З березня до серпня через кожних 10—15 днів доцільно підживлювати рослину розчином збродженого коров'яку (1:10), курячого посліду (1:20) та попелу.

Найбільшу цінність має гранатовий сік, який містить речовини, необхідні для нормальної діяльності організму: 76—78% води, 8—21% цукру, 3% жиру, 0,07—14% лимонної кислоти, 1,5% протеїну, 0,1—0,5% в'яжучих речовин, 2,5—13,6 мг% вітаміну С.

Гранат — стародавній лікувальний засіб арабської та тібетської медицини. Відомий старогрецький лікар Гіппократ застосовував сік граната при шлунково-кишкових захворюваннях та опіках, а увареним соком, змішаним з медом, лікував поліпи носа. Римський лікар Гален широко використовував сік для лікування простудних захворювань. Авіценна вважав усі частини гранату лікарськими. І зараз свіжі плоди та сік вживають при респіраторних інфекціях, кашлі, жовтусі, опіках, дерматозах. Рекомендується вживати сік при ниркових коліках, цукровому діабеті, геморої, кон'юнктивітах, гіпертонії, шлунково-кишкових захворюваннях, відсутності апетиту. Він чудово втамовує спрагу, заспокоює нервову систему, нормалізує обмін речовин, кровотворення і кровообіг.

А ось кілька рецептів, за якими ви зможете приготувати ліки в домашніх умовах.

Дві чайні ложки подрібнених плодів граната заливають склянкою води й суміш кип'ятять 15—20 хв, після чого настоюють півгодини і проціджують. Вживають по 50 мл тричі на день для полоскання горла при ангіні.

40—45 г подрібненої кори граната заливають 400 мл води, настоюють протягом 6 год, потім кип'ятять, поки не википить половина рідини. Після цього проціджують і охолоджують. Відвар приймають протягом години, через півгодини призначають проносне при глистах, особливо солітері. Цим же відваром натирають ноги при старечих болях, які супроводжуються свербінням і набряками.

Підсмажену кору плодів граната подрібнюють на порошок і споживають по 7,5 г разом з відваром з галузок цієї ж рослини при хронічному проносі.

Розведеним перевареною водою соком змащують поверхню опіку і присипають порошком із сухого супліддя плодів. Утворюється кірочка, під якою рана швидко загоюється.

Потовчений у порошок корінь гранату змішують у рівних кількостях з порошком сабура і суміш прикладають як знеболюючий засіб при саднах, розтягненні зв'язок суглобів, переломах.

Шкіру плодів гранату широко використовують також у ветеринарії. Її подрібнюють, змішують з деревним попелом і цією сумішшю присипають рани у тварин, а також проти корости. Лікує рани і відвар з шкірок плодів.

Вирощування гранату принесе вам велике задоволення і збагатить флору вашої кімнати цілющою красивою рослиною.

Б. Зузук,
Е. Литвинець,
284006, м. Івано-Франківськ,
вул. Молодогвардійська, 4/19

Як виготовити обліпихову олію

Відповідаємо на запитання ***Б. О. Шалкова*** *з Полтавщини (№ 5 «ДСГ» за 1992 р.).*

Обліпихова олія міститься у насінні обліпихи, але з лікувальною метою можна використовувати витяжку з плодів. Готують її так. Зірвані й очищені плоди обліпихи заливають високоякісною прованською олією (можна й рафінованою соняшниковою), щоб вона вкрила плоди. Затим посуд, якщо він скляний (прозорий), загортають у щось чорне й непрозоре і ставлять на сонце або тепле місце на п'ятнадцять діб. Після настоювання олію зливають і проціджують. Вживають її по 10 крапель як вітамінний засіб. Нею можна також змащувати виразки й рани, які погано гояться.

А. К. Школенко,
Одеса, 55, вул. Кругова, 38

Пропоную

...400 порад з кулінарії та господарства; опис та креслення простого у виготовленні сідала для курей-несучок, щоб не їли яєць. Для відповіді надсилати конверт.

О. П. Фатко,
315130, Полтавська обл., м. Зіньків, вул. Дзержинського, 42, кв. 1

...насіння огірків Фенікс 640, Міг, Далекосхідні, Фреберштраубе , Бета-Альфа; помідорів 60 сортів; перцю Подарунок Молдови; редиски суперранньої Базис; капусти Серпнева, Топаз (червоноголова); тютюну; цуккіні; сої; чумизи; буряків; гарбуза голонасінного та багатьох інших. Для одержання каталога вкладіть конверт.

З. І. Аввакумова,
349940, Луганська обл., м. Сєвєродонецьк, Гвардійський пр, 42-а, кв. 61

...насіння кімнатних огірків Ритова; кімнатних помідорів Японські, Крайова (багаторічні); ангурії, люфи, ковбузу, цуккіні.

А. А. Березовська,
252084, Київ-84, до запитання

..комплект насіння відомих та перспективних сортів огірків Міг, Фреберштраубен, Фенікс 640 (по 10 насінин у пакеті), Бета-Альфа, Далекосхідні (30); помідорів Агата, Де Барао, Космонавт Волков, Гібрид 2, Ювілейний Тарасенка (30); перцю Подарунок Молдови (50); редиски Зоря; буряків Бордо; капусти Серпнева, Амагер (50); моркви Бірючекутська. Вартість 150 купонів. Реалізація післяплатою. Поштові витрати за рахунок замовника.

І. М. Забродін,
348034, м. Луганськ, вул. Щербакова, 52

...насіння рисової кукурудзи вишневої та білої, амаранту, чумизи, сої; бульби топінамбуру, овочевого та декоративного фізалісу.

І. І. Прийма,
292245, Львівська обл., Сокальський р-н, с. Двірці

...помідори 35 сортів — Де Барао, Койт, Субарктика, Чіполіно, Хурма; огірки, перець та ін. Для отримання каталога вкладайте підписаний конверт.

Петрик Тереза Миколаївна
285070, Івано-Франківська обл., Тлумацький р-н, с. Локітка

...садивний матеріал картоплі сорту Адретта та інші.

Чалий Володимир Степанович,
313540, Харківська обл., м. Лозова, мікрорайон 4, буд. 38, кв. 21

...помідори (160 сортів) — Гігант Маслова, Космонавт Волков, Ластівка, Сніжні, Зелені, Купіте, Маней-мекер, Сибірський велетень, Марманде, Де Барао (різні), Мархотське гроно, Гігант Новикова, Манікюр, Жираф; огірки (20) — Каскад, Фенікс 640, Кущові, Далекосхідні, Криниця, Міг, Нацу Фусінарі; перець, амарант, чумизу, топінамбур, чорнокорінь, цуккіні, гарбузи, лагенарію, брукву, турнепс та багато інших культур; суницю Лорд, Богота, Талісман, Зенга-Гігана та ін.; земклуніку Пенелопа, Раїса; малину Жовта десертна. Для одержання каталога вкладайте підписаний конверт. Відповідь гарантую.

Пакус Віктор Романович,
285070, Івано-Франківська обл., Тлумацький р-н, с. Локітка

...насіння стійких проти хвороб огірків і технологію їх вирощування, яка забезпечує одержання екологічно чистого врожаю. Врожайність огірків 18 кг/м^2, плодоношення триває більше трьох місяців. Огірки придатні для споживання у свіжому вигляді, для консервації. Замовлення виконую негайно після оплати в сумі 143 купони.

К. М. Новообранець,
253068, м. Київ, вул. Ревуцького, 29-б, кв. 65

...саджанці гідбридних ірисів (більше 20 сортів); садивний матеріал тюльпанів (12 сортів). Для отримання списку сортів вкладайте підписаний конверт.

330096, м. Запоріжжя, а/с 1558

...тому, хто перешле мені поштовий переказ на 3—5 гривен, вишлю насіння стійких до хвороб огірків врожаю 1991—1992 рр. сорту ДВ-27 або Міг.

Робочий Василь Андрійович,
315884, Полтавська обл., Гадяцький р-н, с. В. Будища

...реалізуємо післяплатою брошури «Ягоды — целители» (5 купонів) та «Народными средствами против вредителей и болезней садово-огородных культур» (5 купонів). Замовлення надсилати на адресу: 316026, м. Кіровоград, вул. Варшавська, 2, «Будівельник».

...тим, хто бажає позбавитися від неврозів, ішемічної хвороби серця, мігрені, остеохондрозу, безсоння, поліартриту та багатьох інших захворювань, пропоную нові високоефективні рецепти з китайсько-корейської медицини. Ціна добірки з 3—4 рецептів 150 куп. Опис хвороби написати в листі і вислати разом з грошима. Вкладайте конверт з вашою адресою.

Пічний Микола Юхимович,
317101, м. Кіровоград, п/в Першозванівка, вул. 1 Травня, 94

...садивний матеріал комплексностійких сортів винограду та літературу для їх вибору на 140 сортів.

342013, Донецька обл., м. Костянтинівка, а/с 399

...зааненських козенят, романівських ягнят.

І. М. Парфанюк,
313814, Харківська обл., Балаклійський р-н, с. Бригадирівка

...насіння амаранту американського, тютюну турецького, огірків ДС-27, цуккіні німецьких, кабачків, високоврожайних патисонів. Для виконання замовлення висилайте конверт із зворотною адресою.

Григорчук Василь Михайлович,
292575, Львівська обл., Мостиський р-н, с. Пікут

Шановні добродії!

Вирощування картоплі з насіння економічно вигідне. Особливо з насіння, одержаного на півночі України, в областях південної і східної частин України. Отже:

надсилаю

післяплатою насіння картоплі, вільної від вірусів, у пакетах. В одному пакеті 200±20 насінин. Додаю інструкцію. Ціна одного пакета з інструкцією 40 купонів.

Адреса: 260550, смт Баранівка Житомирської області, вул. Робітнича, 4, кв. 3. ***Стадник Анатолій Федорович.***

Хочу придбати

...насіння мирісу запашного.

Шпак Віктор Миколайович,
317905, Кіровоградська обл., м. Олександрія, пр. Леніна, 162/1, кв. 124

...насіння тютюну.

Клевчук Тамара,
275400, Чернівецька обл., м. Сторожинець, вул. Червоноармійська, 25-а

...саджанці агрусу неколючого; кавового дерева; горіхів фундук, коренівський, Ідеал; персика Київського; винограду Петрик; ангурії, подофілу, цидолюса, кореожису.

Лінчевський Микола Олександрович,
327006, м. Миколаїв 6, в/ч 10758

...насіння спаржі, базиліку (регану), тархуна (естрагону), пажитника, вівсяного кореня, фізаліса овочевого, чуфи, люпину, стахісу. Згодна на максимальне замовлення.

А. А. Ковалевська,
315341, Полтавська обл., м. Комсомольськ, вул. Космонавтів, 1/2, кв. 52

Знайомство

Мені 65 років, зріст 168 см, вдовець, живу сам у селі, спиртного не вживаю, не палю. Бажано познайомитися з українкою, селянкою від 50 до 60 років. Може бути з дитиною від 7 до 10 років. На переїзд не згодний.

Д. Г.
Тернопільська обл.

Молоко — один з найповноцінніших харчових продуктів — з давніх-давен вважалося цілющим напоєм. Авіценна, Гіппократ та інші батьки медицини приписували молоку особливі властивості як найкращій їжі для хворих, малюків та літніх людей. І через тисячоліття цей продукт, приготовлений самою природою, не втратив своєї першості і значення у харчуванні людей. Адже молоко містить практично всі речовини, необхідні для життєдіяльності організму: воду, жири, білки, вуглеводи, мінеральні солі, вітаміни, мікроелементи тощо.

Відомо, що немає нічого кращого і більш цілющого, як вранці видоєне парне молоко. Але важко перелічити всі страви, які можна приготувати, використовуючи цей незамінний продукт харчування — каші, супи, напої, сири...

Суп молочний з локшиною

1 склянка пшеничного борошна, 1 яйце, по 2 столові ложки молока (для тіста) та вершкового масла, цукор-пісок, сіль до смаку, 4—5 склянок молока.

Домашню локшину готують звичайним способом. Тісто тонко розкачують, злегка підсушують, скручують рулетом і нарізують локшину. Молоко кип'ятять, додають цукор і сіль, кладуть локшину і варять 7 хв. Перед тим, як подати на стіл, заправляють маслом.

Суп молочний з гарбузом

400 г молока, 150 г гарбуза, 20 г манки, 30 г вершкового масла, 10 г цукру, сіль до смаку.

Нарізаний шматочками гарбуз протушкувати з маслом у власному соку, помішуючи, щоб не пригорів. Додати сіль і цукор, манку, після чого з'єднати з гарячим молоком та варити на невеликому вогні 10-15 хв.

Секрети кухні тітки Насті

Суп молочний по-сільському

4—5 склянок молока, 4 яйця, 5 ст. ложок пшона, по 1 ст. ложці маргарину, вершкового масла та цукру-піску, сіль до смаку.

Пшоно перебирають, миють, змішують з яйцем, виливають на розігріту, змащену маргарином сковороду і запікають, як омлет. Готовий омлет нарізують кубиками, заливають киплячим молоком і варять протягом 20—25 хв. За 10 хв до закінчення варіння додають сіль і цукор. Перед тим, як подавати, у тарілку кладуть шматочок масла.

Суп молочно-рибний (естонська кухня)

250 г молока, 300 г води, 250 г філе тріски, 125 г картоплі, 20 г цибулі, 10 г вершкового масла, 5 г борошна, корінь петрушки, кріп, сіль.

Філе тріски занурюють в окріп і варять не більше 10 хв. До відвару кладуть картоплю і дрібно нарізану цибулю, петрушку, додають сіль і варять ще 10—15 хв. Потім вливають молоко, у якому попередньо розвели борошно, і тримають на вогні, поки не звариться картопля. Після цього додають філе, кріп, масло і ще варять 2—3 хв.

Суп молочний з картопляними галушками

120 г сирої картоплі, 40 г відвареної, 50 г води, 200 г молока, 6 г масла вершкового, сіль.

Про прянощі і пряні рослини

Кайєнський перець

(чілі, табаско, червоний пекучий перець)

Кайєнський перець — родич добре відомого нам перцю стручкового з групи гострих перців. Кущі досягають у висоту 1 м, довжина стручків — 5—20 мм. Батьківщина кайєнського перцю — тропічна Америка. Першими європейцями, які його скуштували, були учасники експедиції Колумба. Лікар експедиції Чанка писав, що туземці, готуючи рибу і птицю, застосовують прянощі, які вони називають «ахі». Сучасну назву цей перець дістав від назви портового міста Кайєнна. До Європи він потрапив відразу після відкриття Америки.

Існує багато видів кайєнського перцю, які відрізняються розмірами, кольором і смаком. Колір може бути зеленим, жовтим, оранжевим, червоним аж до темних відтінків. Найменший із кайєнських перців має розмір з квасолину, однак на смак він дуже гострий і пекучий. Проте є й такі, котрі своїм ніжним пряним смаком скоріше нагадують овоч, ніж пряність. А взагалі залежно від гостроти і пекучості кайєнський перець класифікується за шкалою від 1 до 120. За цією шкалою розрізняють відтінки аромату, гостроти, терпкості і кольору.

Нині найбільшими виробниками кайєнського перцю є деякі країни Західної Африки, Мексіка, Бразілія, Колумбія, США (зокрема Каліфорнія), Гвіана, В'єтнам, Індія й Індонезія. Вирощують його і в інших країнах, але здебільшого у квіткових горщиках і на балконах.

У перегородках плодів перцю міститься алкалоїд капсаїцин, який і надає йому пекучості.

Як пряність його застосовують свіжим або меленим з висушених плодів.

Під назвою «кайєнський перець» («чілі») порошок продається переважно у суміші з іншими прянощами — часником, червоним перцем, материнкою, гвоздикою, пахучим перцем, кумином (хрестоподібний кмин), іноді з порошком цибулі. Харчова промисловість використовує його у виробництві м'ясних і овочевих консервів, ковбасних виробів, для консер-

Чистять сиру картоплю, подрібнюють на тертці, віджимають. Зварену в «мундирі» — обчищають і протирають. Сиру і варену картоплю перемішують, солять, роблять круглі галушки і варять у воді. Потім доливають молоко, доводять суп до кипіння, додають масло і сіль.

Манна каша із збитими білками

20 г манки, 100 г молока, 15 г цукру, дрібка ванілі, яйце, 12 г горіхів.

Зварену на молоці манну кашу охолоджують до 70— 80°, додають розтертий з цукром і ваніллю жовток, подрібнені та підсмажені горіхи. Масу ретельно вимішують і викладають на деко, а потім обережно вводять збиті білки і запікають. Подають холодною з соусом із журавлини.

Кисіль молочний

250 г молока, 25 г цукру, горіхи, 10 г крохмалю, ваніль.

Молоко кип'ятять, додають цукор, подрібнені горіхи, ваніль, вливають розведений картопляний крохмаль, доводять до кипіння. Потім виливають у миски, посипають горіхами, цукром, охолоджують. Щоб кисіль не був тягучим, половину крохмалю заміняють на пшеничне борошно.

Пікантний напій з кислого молока

100 г кислого молока, 50 г томатного соку, 50 г соку коріння (моркви, селери, цибулі), часник, сіль, перець мелений чорний і червоний, цукор.

Моркву, селеру, ріпчасту цибулю почистити, подрібнити і вижати з них сік. Кисле молоко збити з томатним соком, додати сік коріння і розтертий часник. Напій присмачити сіллю, перцем, цукром.

Напій молочно-малиновий з яйцем

20 г малинового сиропу, 1 яйце, 150 г молока.

Усі продукти змішати, збити і процідити крізь ситечко у склянку. Малиновий сироп можна замінити іншим ягідним або фруктовим.

Служба взаємодопомоги

Квас на будь-який смак

На запитання П. Околітного («ДСГ» № 3 за 1992 р.):

Хотів би прочитати на сторінках «ДСГ» рецепти приготування із трав напоїв, які могли б замінити квас.

Квас з ревеню. Очистити від шкірки 800 г ревеню, дрібно порізати, залити 5 л води, довести до кипіння та охолодити. Додати 500 г цукру та 15—20 г дріжджів. Після бродіння через декілька днів квас готовий.

Квас із свіжих яблук. Яблука з шкіркою подрібнити, залити водою і варити 15—20 хв. Профільтрувати через густе сито. Охолодити до 20—25°, додати цукор, лимон чи апельсинову цедру, дріжджі. Поставити в тепле місце на 1—2 дні, потім розлити квас у пляшки та закубрити.

Потрібно продуктів: яблук свіжих кислих сортів —8—10 шт., води —3 л. цукру — 1—1,5 склянки, дріжджів — 10—15 г.

Квас із сушених яблук. Сушені яблука підсмажити в духовці і висипати до каструлі. Залити окропом і довести до кипіння. Накрити кришкою і дати настоятися 2—3 год. Відвар злити, всипати цукор, охолодити, додати дріжджі і залишити до появи піни. Розлити у пляшки, закубрити і поставити в холодне місце.

Старовинний напій з листя чорної смородини. 400 г молодих листків чорної смородини залити 5 л окропу, накрити кришкою, загорнути в ковдру і настоювати доти, поки температура знизиться до 20—25°. Після цього настій процідити, додати 1 кг цукру, 15 г дріжджів. Поставити у тепле місце на 3—5 год. Потім обережно, щоб залишився осад, розлити у пляшки та закубрити. Вживати охолодженим.

П. П. Філімончук,
258900, Черкаська обл., м. Умань

Дріжджі без дріжджів

У дев'ятому номері «ДСГ» за 1992 рік В. М. Федоренко із Луганська запитувала, як виготовляти дріжджі без дріжджів.

Можна й так. Добре розмішати склянку борошна в склянці теплої води. Через 5—6 год додати склянку пива й столову ложку цукру. Тримати в теплому місці до готовності.

М. Новицький,
Рівненська обл.,
м. Сарни, вул. Короленка, 39

вації риби і приготування різноманітних сумішей прянощів.

Як пряність застосовується головним чином у південній кухні під час приготування страв на рожні, м'ясних підливок, страв з яловичини, свинини, риби. Його можна також використовувати в м'ясних і рибних супах, супах-кремах, соусах, готуючи гуляш, смажене м'ясо, у тому числі і птицю, м'ясо в грілі, страви з стручкової квасолі, цвітної капусти, гороху, сочевиці шпинату. Цей перець рекомендується для поліпшення смаку холодних закусок і м'ясних виробів.

Пропонуємо два рецепти страв із застосуванням кайєнського перцю.

Карбонада кріола (Аргентина) — відома страва з кухні латиноамериканських креолів. У неї відмінний смак, тільки вона не повинна бути дуже рідкою.

100 г свинячого жиру, 1 кг яловичини чи телятини, 2 цибулини, 1 зубець часнику, 2 стручки зеленого перцю, 3 помідори, морквина, петрушка, половина коренеплоду селери, лавровий лист, 3 горошини чорного перцю, сіль, майоран, кайєнський перець (чілі, табаско), тим'ян, зелень петрушки, 0,25 л білого вина, 0.5 л м'ясного бульйону, 4 картоплини, 250 г почищеного гарбуза, 2 яблука, 200 г винограду, 100 г кукурудзи, 2 персики, 100 г рису.

М'ясо нарізати кубиками і тушкувати в жиру до утворення коричневої шкірочки. Очищені овочі нарізати і додати до м'яса. Підлити м'ясний бульйон, влити вино, додати прянощі і тушкувати приблизно 60 хв. Потім покласти нарізану картоплю, гарбуз, яблука, а ще через 15 хв — попередньо зварену кукурудзу, персики і ягоди винограду. Цю суміш ще трохи протушкувати і перемішати. Одночасно приготувати рис, який додають у страву перед закінченнямваріння. М'ясну суміш можна подавати до столу в очищеній половинці гарбуза.

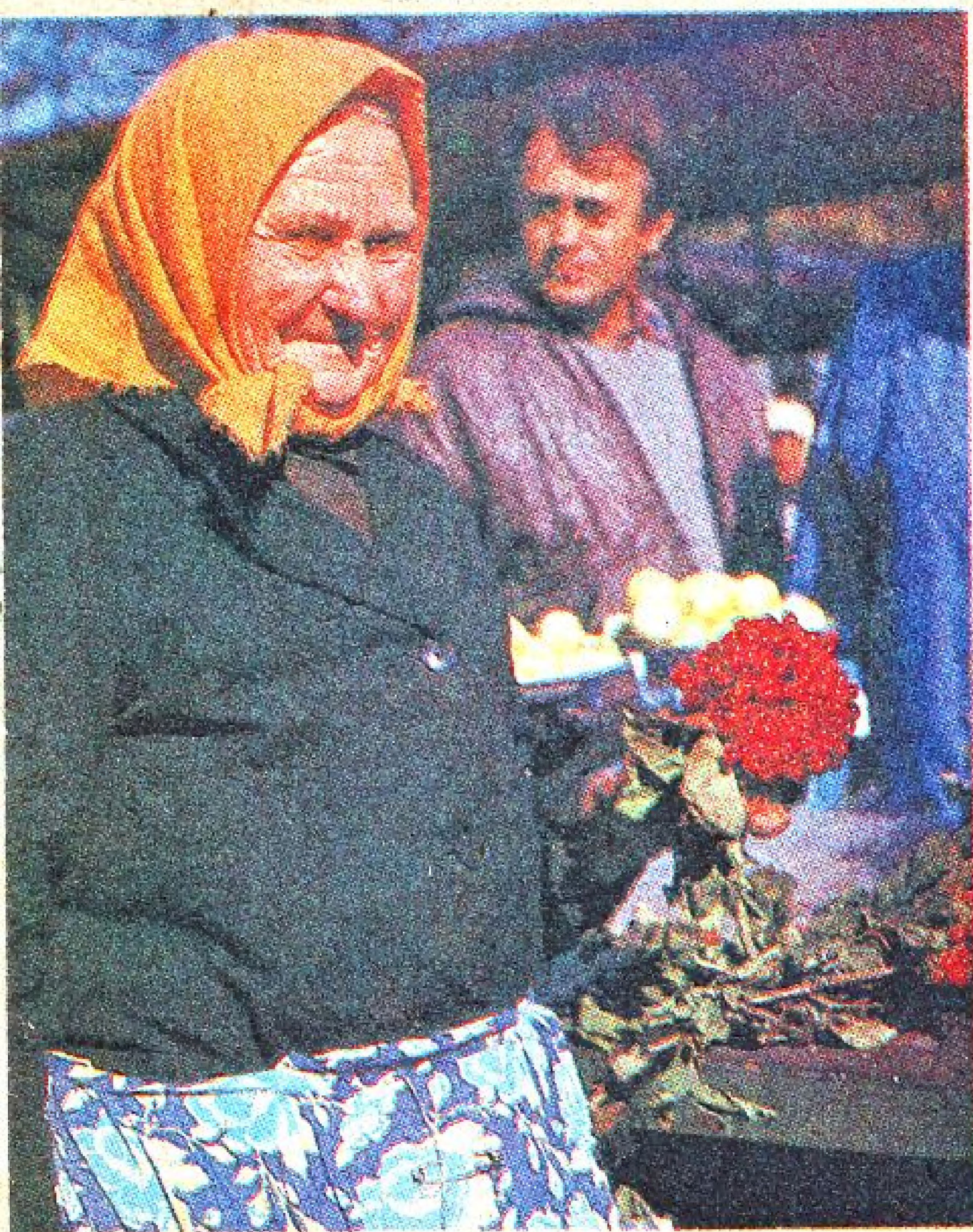
Емпанадас (Чілі) — це слоїсті пиріжки, що зовні нагадують наші. Вони надзвичайно популярні не тільки серед чілійців, їх можна купити в усіх країнах Латинської Америки. Вони бувають дуже гострими, як кажуть, повинні «горіти». Це досягається за рахунок дрібно нарізаного кайєнського перцю (Чілі). М'ясні пиріжки можна змастити жовтком і спекти в духовці на деці.

500 г борошна, 1/2 чайної ложки пекарського порошку, 2 яйця, трохи теплого молока, сіль, 200 г вершкового масла чи будь-якого іншого жиру, 250 г смаженого м'яса (можуть бути залишки), 2 цибулини, 1 зубець часнику, 1 стручок зеленого перцю, 2 столові ложки олії, 2 круто зварених яйця, 8 зелених маслин, 50 г родзинок, кайєнський перець, чорний перець, майоран і жир для смаження.

Борошно на дошці змішати з пекарським порошком, в центрі зробити заглиблення, в яке розбити два яйця, влити молоко з сіллю і перемішати. Потім додати жир, нарізаний шматочками, знову все добре перемішати, замісити тісто і поставити в холодильник на 2 години.

Смажене м'ясо змолоти, цибулю нарізати, часник подрібнити на пасту, зелений перець очистити і дрібно нарізати, все перемішати і підсмажити на олії. Масі дати трохи охолонути, додати посічені яйця, маслини й родзинки, все добре перемішати, посолити за смаком. Тісто розкачати тонким шаром, вирізати кружальця діаметром десь 100 мм, покласти фарш і надати їм продовгувату форму. Краї змастити білком і добре з'єднати. Приготовлені емпанадас смажити в розпеченому жирі, поки вони не набудуть золотистого кольору. Подавати гарячими.

Біодинамічний календар

Березень

1 понеділок, 2 вівторок.

Близнюки

Поливають і підживлюють розсаду, кімнатні рослини, білять стовбури і скелетні гілки плодових дерев. Лаштують чи ремонтують захисні споруди для окремих рослин і грядок, готують картоплю для садіння.

3 середа, 4 четвер.

Рак

Висівають в ящики у вологий грунт проросле насіння пізніх сортів помідорів, перцю, селери, баклажанів, струшують з гілок дерев сніг.

5 п'ятниця, 6 субота.

Лев

Під цим знаком овочі не сіють і не пересаджують. Перевіряють і перебирають у погребі картоплю, моркву, буряки. Кущі смородини, порічок і агрусу з метою боротьби з шкідниками обливають гарячою водою (80° С).

7 неділя, 8 понеділок — повний Місяць (12.47).

Діва

Слідкують за розсадою помідорів і квітів. Якщо з'явилися сходи, ящики підсувають до вікна, увечері і вранці до електроламп. Підтримують оптимальну для вирощування розсади температуру (12—15° вдень і 8—10° вночі), тоді вона не витягуватиметься вгору. Готують картоплю до садіння, приступають до її пророщування.

9 вівторок, 10 середа.

Терези

Квіти будуть найяскравішими, якщо їх висіяти в землю тоді, коли Місяць під знаком Терезів. Висівають у завчасно заготовлений і щедро политий у ящиках грунт насіння бегонії, сальвії, гвоздики, Шабо, віоли.

11 четвер, 12 п'ятниця

Скорпіон

Висівають помідори ранніх сортів, обрізують запущені дерева слив, абрикосів, обліпихи і проріджують малину. Білять стовбури і скелетні гілки дерев, заготовляють пагони для щеплення.

13 субота, 14 неділя, 15 понеділок.

Стрілець

Слідкують за температурним і світловим режимом під час вирощування розсади. У кімнаті температура має бути 20-25° С. Продовжують обрізувати дерева, заготовляти однорічні пагони для щеплення. Обприскують дерева і обливають кущі смородини, порічок, агрусу гарячою водою (80° С). Висаджують зубки часнику в грунт на глибину 3—5 см.

16 вівторок, 17 середа.

Козеріг

Можна практично все сіяти і висаджувати. Підживлюють і поливають розсаду, підчищають і лікують рани на деревах, завдані гризунами. Продовжують вигонку цикорію салатного, селери, цибулі на зелень. Оновлюють побілку дерев. Висівають насіння овочів у парники для розсади.

18 четвер, 19 п'ятниця, 20 субота.

Водолій

Нічого не сіяти і не садити. Обрізують дерева і кущі, формують крону. Знищують шкідників, борються з хворобами рослин, знімають кокони із зимуючою гусінню, видаляють муміфіковані плоди.

21 неділя, 22 понеділок.

Риба

Обрізують дерева кісточкових порід, обліпихи, проріджують ягідники, заготовляють пагони для щеплення. Очищають кору на стовбурах, обмазують відкриті рани на деревах білою емульсійною фарбою і обв'язують плівкою чи полотниною. Висаджують ревінь, спаржу, сіють кріп.

23 вівторок — новий Місяць (10.15), 24 середа, 25 четвер.

Овен

У день народження Місяця нічого не сіють і не садять. Вирівнюють грядки, щоб зменшити випаровування вологи. В інші дні висівають насіння салатів на розсаду в парники, ящики, горщечки.

26 п'ятниця, 27 субота

Тілець

Висаджують на постійне місце багаторічну (листкову) капусту. Пікірують розсаду брюссельської капусти. Роблять щеплення заготовленими восени пагонами. Можна висівати ранні сорти моркви, петрушки, цибулі-порею, пастернаку, редьки, редиски.

28 неділя, 29 понеділок.

Близнюки

Розкидають мінеральні добрива на городніх грядках і в міжряддях саду, неглибоко перекопують їх і розрівнюють граблями. Якщо восени органічних добрив не давали, вносять гній або компост — по 3—6 кг на 1 кв. метр, перекопують грядку і розрівнюють граблями. Висівають першу партію гороху, бобів.

30 вівторок, 31 середа.

Рак

Протруюють насіння овочевих культур. Встановлюють плівкові укриття для овочів. Пікірують розсаду овочевих культур, висаджують її в горщечки і манжетки. Висівають у торфо-перегнійні горщечки по дві насінини огірків, кавунів і динь.

Слово до передплатників

Сьогодні «Дім, сад, город» в Україні вийшов на одне з перших місць з-поміж журналів за кількістю передплатників. Це свідчення того, що він вам потрібен. Ось що з цього приводу пише Василь Михайлович Гаврилюк із Золотого Потока Тернопільської області: «Перш за все хочу вам подякувати за чудове видання. Ми з дружиною передплачуємо ваш журнал з початку його заснування. І зараз, яка б ціна не була, ми все одно його будемо передплачувати». Юрій Володимирович Поліщук із Слов'янська Луганської області теж такої думки: «Хочу подякувати вашій редакції, що в Україні є гарний журнал. Я ваш передплатник від народження журналу і як би не було тяжко нам усім, я залишуся назавжди передплатником «Дому, саду, городу». Процитуємо кілька рядків із листа до редакції Людмили Іванівни Івер із села Опішня, що на Полтавщині: «Я постійна ваша передплатниця журналу і, як багато інших людей, також чекаю з нетерпінням його і читаю кожну сторіночку, що потрібно, занотовую собі до окремого зошита»...

Але, дорогі друзі, в цьому році знову постала проблема — бути чи не бути вашому й нашому журналу. Торік ми поставили з-поміж інших видань чи не найменшу передплатну ціну, бо усвідомлювали ваші достатки і в той же час хотіли, аби «ДСГ» був чи не в кожній родині. Й наші сподівання виправдалися. Тираж «ДСГ» зріс майже до трьохсот тисяч, і ми були певні, що він і надалі збільшуватиметься, але поштові витрати знову непомірно зросли, друкарі також неймовірно підняли вартість виробництва журналу, а за папір уже доведеться платити не 32 тисячі за тонну, а... 150. Отже, і поштарі, і друкарі, і «паперодавці» нас з вами загнали в такий глухий кут, що тих грошей, які є сьогодні у нас від передплати, ледве вистачить випустити чотири чи п'ять номерів, а спонсорів, на жаль, поки що немає.

Як бути! Виходячи з умов, які перед нами поставило життя, ми просто вимушені змінити ціну журналу й провести допередплату, але водночас хочемо запевнити вас, що усі витрати будуть скрупульозно підраховані й жодної зайвої копійки в передплатну ціну не буде поставлено. Конкретніше про витрати й ціну журналу повідомимо в наступному номері.

Розуміємо, що, мабуть, не всі з вас зможуть виділити з сімейного бюджету нову суму, коли журнал коштуватиме, скажімо, не 15, а в кілька разів більше, але щоб усе-таки не втрачати його, можна скластися і передплатити один примірник на дві чи й на три сім'ї.

Отже, дорогі друзі, давайте усі разом зробимо все можливе, щоб наш з вами «Дім, сад, город» продовжив своє життя.

РЕДАКЦІЯ

У номері

«Дім, сад, город» (українською мовою)

Щомісячний виробничо-практичний журнал
№ 2, лютий 1993 р.
Видається з 1989 р.
Київ, видавництво «Нива»

Здано до набору 11.12.92. Підписано до друку 26.01.93.
Формат $60 \times 84^{1}/_{8}$. Папір офсетний № 1. Офсетний друк.
3,72 умовн. друк. арк., 16,74 умовн. фарб.-відб., 7,5 обл.-вид. арк.

Тираж 292 435 прим. Зам. 0118202.

Адреса редакції: 252054, Київ-54, вул. Павлівська, 11-г, тел. 216-05-40.
Відділ листів і реклами — 216-40-25.
Журнальний комплекс видавництва «Преса України»,
252146, Київ-146, вул. Героїв космосу, 6.

Мінорки

Багато чула про такі породи курей, як брама, мінорка, кохінхіни, плімутроки. Хотілося б прочитати на сторінках «ДСГ» про особливості цих порід.

В. І. Андрусенко,
Кіровоградська обл.

Кожний аматор, який розводить птицю, намагається мати красивих і незвичайних курей. До такої категорії й належать мінорки.

Ці кури родом з островів Іспанії. В далекі часи на острові Мальорка (Мінорка) розводили чорних курей. Звідти їх вивезли до Англії. На Британських островах породу вдосконалили, окультурили, і закріпилася за нею назва мінорки. З Англії мінорки поширювалися в інші країни. Так вони потрапили в Росію.

Як вважають фахівці, мінорки належать до так званих чистих рас, бо не мають домішок інших порід. Це малопоширена, але досить цікава порода курей. Вони надзвичайно «елегантні», високі, тулуб довгий, масивний. Оперення чорне, блискуче, із зеленим полиском. Гребінь у півня листкоподібний, правильний, червоний, у курки невеликий і завжди похилений набік.

Головна зовнішня ознака мінорок — вушні мочки: білі, як фарфор, мигдалеподібні, плескаті, завбільшки з голубине яйце.

Існують три типи мінорок: англійські, німецькі та американські. Особливо виділяється витонченістю форм і продуктивністю англійський тип. За забарвленням оперення, крім основної — чорної різновидності, бувають білі та зозулясті. Останні зустрічаються дуже рідко.

Мінорки — скороспіла птиця. У 5-місячному віці молодки починають нестися. Несучість досягає 180 яєць на курку за рік. Яйця великі, масою 70 г, білого кольору. Дефект яєць — часто надто тонка шкаралупа, а тому для транспортування вони непридатні. Для особистих потреб родини ці кури не мають собі рівних. М'ясо їх смачне й поживне. А вихід його досить високий: від півня 3—4, від курки 2,5—3,5 кг — більше, ніж від леггорнів.

Вада в розмноженні мінорок — недостатня витривалість, особливо курчат. Вони досить чутливі до вологої та холодної погоди. Ростуть курчата швидко, гарно оперяються, але найкращий час для їх виведення від другої половини березня до середини травня.

Незважаючи на всі вади, мінорки користуються попитом у аматорів багатьох країн, існують навіть клуби любителів мінорок. У нас їх можна побачити в багатьох присадибних господарствах, особливо в південних областях України. Вони — справжня окраса кожної садиби.

П. І. Патока,
м. Київ

Колекція «ДСГ»: породи, групи, типи

ISSN 0235—6368. Дім, сад, город, 1993, № 2, 1—32